

PATVIRTINTA

Klaipėdos lopšelio-darželio „Pumpurėlis“ direktoriaus
2025 m. liepos 21 d. įsakymu Nr. V-24

PRITARTA

Klaipėdos miesto savivaldybės administracijos
Švietimo ir sveikatos departamento
Švietimo skyriaus vedėjo
2025 m. liepos 18 d. įsakymu Nr. ŠV1-153

KLAIPĖDOS LOPŠELIO-DARŽELIO „PUMPURĖLIS“ IKIMOKYKLINIO UGDYMO PROGRAMA

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Klaipėdos lopšelis-darželis „Pumpurėlis“ (toliau – Įstaiga) yra neformaliojo švietimo mokykla, savivaldybės institucija, priskiriama ikimokyklinio ugdymo mokyklų tipui. Adresas: Žardininkų g. 19, 94240 Klaipėda. Tel. Nr. (0 46) 345914, el. p. adresas rastine@pumpurelis.lt, interneto svetainės adresas www.pumpurelis.lt.

2. Požiūris į vaiką ir jo ugdymą(si). Įstaigoje požiūris į vaiką ir jo ugdymą(si) grindžiamas kiekvieno vaiko unikalumu ir poreikių pripažinimu, akcentuojant vaiko savarankiškumą ir aktyvų įsitraukimą į ugdymo(si) procesą. Ugdymas orientuotas į visuminį, vaikų emocinį, socialinį, fizinį, pažinimo, kalbos ir kūrybinį augimą, skatinant harmoningą visų šių gebėjimų plėtrą. Žaidimas ir patirtinė veikla yra pagrindinės ugdomosios veiklos formos, kurios papildo viena kitą. Siekiama vaikų savarankiško žaidimo ir žaismingo mokymosi vienovės, kuri leistų vaikui ne tik aktyviai tyrinėti aplinką, bet ir formuoti asmeninę atsakomybę už savo veiksmus. Patirtinė veikla suprantama kaip ugdymasis per veikimą: vaikai mokosi pajausdami, stebėdami, tyrinėdami, eksperimentuodami, modeliudami, kurdami. Įstaiga vadovaujasi konstruktyvizmo pedagogikos teorija, kurioje mokymasis suprantamas kaip aktyvus, patirtinis procesas, o vaikas – kaip motyvuotas, smalsus, individualus tyrinėtojas. Mokytojo vaidmuo šiame procese – stebėti, palaikyti, kurti drauge su vaikais naujas patirtis ir ugdymo(si) kontekstus, atsižvelgiant į kiekvieno vaiko raidos poreikius bei gebėjimus. Mokytojas skatina vaikų smalsumą, stiprina jų pasitikėjimą savimi, ugdo gebėjimą reflektuoti savo patirtis ir atradimus.

3. Ugdymą(si) grindžiančios vertybės. Įstaigoje vaikų ugdymas grindžiamas požiūriu į vaiką ir jo ugdymą(si) sąlygotomis vertybėmis:

3.1. vaiko orumas – kiekvieno vaiko nelygstamos vertės, autentiškumo, unikalumo pripažinimas ir puoselėjimas;

3.2. vaiko gerovė – vaikų gerovės pirmumo pripažinimas, puoselėjant vaiko saugumą, sveikatą, darną su savimi ir kultūrine, socialine bei fizine aplinka;

3.3. saviraiškos laisvė – kiekvieno vaiko kūrybinio potencialo ir laisvės išreikšti save pripažinimas, palaikymas ir skatinimas;

3.4. lygiavertis dalyvavimas – lygiavertėmis sąveikomis grindžiamo ugdymo(si) vertės pripažinimas, sudarant maksimalias sąlygas kiekvienam vaikui dalyvauti bendrame ugdymosi procese ir pašalinant ugdymosi kliūtis;

3.5. lygiateisiškumas ir teisingumas – vienodų teisių augti ir ugdytis visiems pripažinimas, užtikrinant galimybes kiekvienam vaikui optimaliai vystyti ir reikšti savo potencines galias nepriklausomai nuo priežasčių, susijusių su lytimi, sveikata, socialine ir kultūrine padėtimi.

Minimizuojamos atskirties ir diskriminavimo galimybės, atstovaujama vaikų teisėms mokykloje ir už jos ribų;

3.6. pagarba, tolerancija ir atvirumas įvairovei – atviros, pagarba, empatija ir tolerancija grindžiamos ugdymo(si) aplinkos kūrimas, pripažįstant įvairovę kaip vertybę ir sudarant sąlygas visiems vaikams sėkmingai dalyvauti, natūraliai priimant prigimtinius ir kultūrinius skirtumus;

3.7. bendruomeniškumas, demokratija ir pilietiškumas – pagarba asmeniui grindžiamos demokratinės aplinkos kūrimas, priklausymo bendruomenei jausmo puoselėjimas, atsakomybės už save ir kitus ugdymasis;

3.8. kultūrinis tapatumas – pagarbos savo šalies kultūrai (gimtajai kalbai, etninei kultūrai, tautos istorijai) puoselėjimas, padedant vaikui išreikšti save kaip savo šalies kultūros dalyvį ir kūrėją bei pozityviai priimti kitų kultūrų savitumą.

4. Vaikų poreikiai. Įstaigos ikimokyklinio ugdymo programoje (toliau – Programa) vaikų poreikiai suprantami kaip natūrali jų individualios raidos ir aktyvaus pasaulio pažinimo dalis. Kiekvieno vaiko ugdymasis vyksta per asmeninę patirtį, tyrinėjimą, žaidimą ir kūrybą. Vaikas aktyviai mokosi, daugelį dalykų atranda pats, savu būdu ir laiku. Atsižvelgiant į šį požiūrį, Programa siekiama tenkinti pagrindinius 1–5 (6) metų amžiaus vaikų poreikius:

4.1. žaidimo poreikis – turėti laisvę, pakankamai laiko, erdvės, žaidimo partnerių ir galimybę per bendrus žaidimus kurti vaikų kultūrą. Pripažįstama žaidimo, kaip savarankiškos vaikų veiklos, nelygstama vertė. Nuolat stebėdami ir tinkamoje situacijoje jautriai išitraukdami į žaidimus, suaugusieji padeda vaikams augintis žaidimo gebėjimus;

4.2. saugumo poreikis – jaustis saugiam, gerbiamam, matomam, girdimam, tinkamai globojamam, sulaukti paramos ir pagalbos, kai jos reikia. Ugdant vaikus rūpinamasi ne tik užtikrinti jų saugumą, bet ir juos pačius pagal jų galias įtraukti į rūpinimąsi savo bei kitų saugumu;

4.3. draugysčių poreikis – jaustis priimamam, jausti bendrumą, lygiavertiškumą su kitais, kitų paramą, artimumą, turėti vieną ar keletą artimesnių draugų. Sukuriama ugdymo(si) aplinka, skatinanti vaikus tyrinėti ir atrasti, kaip būti, gyventi ir veikti drauge;

4.4. komunikavimo poreikis – dalintis su kitais emocijomis, mintimis, idėjomis žodžiu ir nežodinėmis priemonėmis (mimika, judesiu, piešiniu, muzikos kūriniumi ir pan.). Vaikams sudaromos sąlygos išbandyti įvairias komunikavimo su vaikais ir suaugusiais priemonės ir atrasti pagarbaus, veiksmingo bendravimo būdus;

4.5. pažinimo džiaugsmo poreikis – smalsauti, tyrinėti, klausinėti, aiškinti(s), kurti ir išbandyti, džiaugiantis naujais atradimais ir gebėjimu pažinti. Taikydami ugdymo(si) procese įgytas patirtis vaikai kuria ir perkuria savo teorijas apie pasaulį;

4.6. kūrybinės saviraiškos poreikis – tyrinėti ir atrasti unikalias savo kūrybinės galias per įvairias veiklas. Kuriamos ir spontaniškų, ir kryptingų veiklų galimybės, palankios atsiskleisti vaikų interesams, gabumams ir auginti savitą raiškos stilių;

4.7. individualumo išlaikymo poreikis – jaustis savitu, unikaliu, turinčiu savo individualius poreikius, patirtis, supratimą ir nuomonę, kultūrą, būti gerbiamu ir gerbiančiu kitų skirtumus.

5. Tėvų (globėjų) (toliau – tėvai) ir vietos bendruomenės poreikiai. Įstaiga pripažįsta tėvus kaip svarbiausius vaikų ugdytojus ir partnerius, todėl siekia glaudaus bendradarbiavimo. Šeimoms svarbu, kad vaikai jaustųsi saugūs, būtų užtikrinama socialinė ir emocinė vaiko gerovė, skatinamas fizinis aktyvumas, lavinami bendravimo įgūdžiai. Tėvai aktyviai remia ir palaiko sveikatos stiprinimo bei STEAM ugdymo kryptis. Jie tikisi informacijos apie ugdymo Programą, veiklas ir jų poveikį vaikų raidai. Tėvai vertina galimybę būti įtrauktiems į sprendimų priėmimą ir dalyvauti Įstaigos veiklose. Jiems svarbu, kad pedagogai teiktų grįžtamąjį ryšį apie vaikų poreikius, pažangą ir pasiekimus, bei sudarytų galimybę susipažinti su ugdomųjų veiklų rezultatais.

6. Regiono ypatumai. Šalia esantys gamtos objektai – Žardės tvenkinys, I. Simonaitytės kalnas, Sajūdžio, Draugystės ir Žardės parkai – sudaro sąlygas vaikų gamtamoksliniam ugdymui ir aktyvioms patirtinėms vaikų veikloms. Kuršių Nerijos nacionalinis parkas, Baltijos jūra, Kuršių marios, Klaipėdos uostas, miesto muziejai bei kultūrinės ir edukacinės erdvės tampa mokymosi aplinka, kuri skatina vaikų pažinimą, kūrybiškumą ir aplinkos suvokimą. Bendradarbiaujama su artimiausiomis švietimo įstaigomis – Klaipėdos „Smeltės“ ir „Vyturio“ progimnazijomis, Jeronimo

Kačinsko muzikos mokykla, Klaipėdos „Aukuro“ gimnazija bei šalia esančiais lopšeliais-darželiais. Dalijamasi gerąja patirtimi, organizuojamos bendros veiklos ir projektai, kurie užtikrina tęstinį vaikų ugdymą bei skatina socialinį ir kultūrinį augimą.

7. Mokyklos savitumas. Įstaigoje skatinamas vaikų kūrybiškumas, smalsumas, savarankiškas mąstymas, lavinami problemų sprendimo ir mokėjimo mokytis įgūdžiai, siekiant ugdyti sėkmingai besimokančius ir savimi pasitikinčius vaikus. Įstaiga išsiskiria inovatyviais STEAM metodais ir patyriminiu aplinkos pažinimu. Įstaigoje veikia tyrinėjimų, eksperimentų ir sensorinio lavinimo laboratorijos bei dailės studija. Veiklos šiose erdvėse skatina vaikų kūrybiškumą ir kritinį mąstymą. Įstaigos teritorija su senais medžiais, vaismedžių sodeliu ir daržo lysvėmis suteikia vaikams galimybę pažinti gamtą ir ugdyti kasdienes gyvenimo įgūdžius. Ugdymo procese didelis dėmesys skiriamas fiziniam aktyvumui, kasdienių gyvenimo bei socialinių ir emocinių įgūdžių ugdymui. Įstaiga aktyviai bendradarbiauja su tėvais ir vietos bendruomene, organizuodama renginius ir bendruomenės stiprinimo veiklas.

8. Mokytojų ir kitų specialistų pasirengimas įgyvendinti Programą. Įstaigoje dirba aukštos kvalifikacijos mokytojai, kurie nuolat tobulina savo kompetencijas ir taiko naujausius ugdymo metodus, aktyvius mokymo(si) būdus, įtraukijį ugdymą bei skaitmenines technologijas. Pedagogai bendradarbiauja su aukštosiomis mokyklomis, dalijasi patirtimi vesdami paskaitas, priima studentus praktikai, dalyvauja stažuotėse Lietuvoje ir užsienyje. Mokytojai įsitraukia į tarptautines projektines veiklas, bendradarbiauja su užsienio pedagogais. Ugdymą papildo Įstaigoje dirbantys aukštos kvalifikacijos neformaliojo (papildomojo) ugdymo mokytojai bei logopedas, teikiantis specialiąją pedagoginę pagalbą.

9. Programa atnaujinta vadovaujantis Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministro 2023 m. rugsėjo 4 d. įsakymu Nr. V-1142 „Dėl ikimokyklinio ugdymo programų gairių patvirtinimo“ bei teisiniais dokumentais, reglamentuojančiais ikimokyklinio ugdymo(si) veiklą.

II SKYRIUS

IKIMOKYKLINIO UGDYMO PRINCIPAI

10. Programa parengta vadovaujantis ikimokyklinio ugdymo principais užtikrinančiais ugdymo(si) kryptingumą, integralumą ir ugdymos(i) kokybę:

10.1. vaiko raidos ir ugdymo(si) dermės principas. Ugdymo(si) procese atsižvelgiama į raidos nulemtą vaikų poreikių, patirties ir gebėjimų įvairovę ir skatinama visapusiška vaiko raida – fizinė, emocinė, socialinė, pažinimo, komunikavimo, meninės raiškos;

10.2. žaismės principas. Žaismingumas yra viso ikimokyklinio vaikų ugdymo(si) pagrindinis bruožas, neatsiejama tyrinėjimo, eksperimentavimo, fantazavimo, kūrybos dalis, o žaidimas – svarbiausia savarankiška vaiko veikla;

10.3. kontekstualumo principas. Vaikų ugdymas(is) vyksta estetiškuose, į veiklą įtraukiančiuose, vaikų iniciatyvoms atviruose artimiausios socialinės, kultūrinės, kalbinės ir gamtinės aplinkos kontekstuose, siekiama vaikų ugdymo(si) patirčių aktualumo, prasmingumo;

10.4. integralumo principas. Siekiama visuminės vaikų raidos, užtikrinamas darnus visų pasiekimų sričių gebėjimų plėtojimas, ugdymo(si) sričių tarpusavio ryšiai, vidinės turinio sąsajos kiekvienoje ugdymo(si) srityje, vaikų veiklos integralumas;

10.5. vaiko ir mokytojo bendro veikimo principas. Aplinkos, sąveikos, bendros prasmės kuriamos įsiklausant ir atliepant vaikų poreikius, interesus, iniciatyvas, nuomonę, drauge priimant sprendimus;

10.6. reflektivaus ugdymo(si) principas. Mokytojas drauge su vaiku emocijomis ir veiksmais atspindi vaiko veikimo patirtis. Su vaikais drauge pagal jų gebėjimus apmąstomos vaikų emocijos, veiklos ir jų rezultatai, numatomas tolesnis veikimas. Mokytojai apsvaisto autentiškas vaikų patirtis, veiklos kokybę ir savo pedagoginių sprendimų poveikį vaikų ugdymui(si);

10.7. įtraukties principas. Sudaromos sąlygos kiekvienam vaikui ugdytis, plėtoti savo galias, gauti reikiamą pagalbą, patirti sėkmę, atsižvelgiant į ugdymosi poreikių įvairovę;

10.8. šeimos ir mokyklos partnerystės principas. Įstaiga ir šeima (globėjai) bendradarbiauja rengiant Programą, užtikrina ugdymo(si) tęstinumą ir dermę, kuria susitelkusią, kartu besimokančią bendruomenę. Bendruomenė pasitiki vieni kitais ir veikia dėl vaikų interesų.

10.9. ugdymo(si) ir priežiūros vienovės principas. Kiekviena suplanuota ir nesuplanuota sąveika bei kasdienė rutina yra ugdanti, turtinanti vaiko patirtį. Ilgalaikis, nuolatinis, saugus vaiko emocinis ryšys su mokytoju sukuria prielaidas visavertei vaiko raidai ir ugdymui(si);

10.10. sociokultūrinio kryptingumo principas. Ugdymas(is) yra grindžiamas žmogiškosiomis, tautinėmis ir pilietinėmis vertybėmis, padedančiomis vaikams įsitraukti į supančią kultūrinę aplinką ir didinančiomis atvirumą kultūrinei bei kalbinei įvairovei;

10.11. lėtojo ugdymo(si), užtikrinančio gilų įsitraukimą, principas. Vaikai giliai išgyvena ir pajaučia kiekvieną čia ir dabar momentą, kai skiriama pakankamai laiko kasdienei rutinai, tyrinėjimo ar kūrybos procesui, nuostabai ir atradimo džiaugsmui.

III SKYRIUS

TIKSLAS, UŽDAVINIAI, UGDYMO SI REZULTATAI

11. Tikslas – atsižvelgiant į vaikų prigimtines galias, patirtį, poreikius, šeimos ir bendruomenės susitarimus, kurti lanksčius edukacinius kontekstus, įgalinančius vaikus išsiugdyti pasitikėjimo, rūpinimosi savimi ir kitais, kultūrinio ir socialinio jautrumo, komunikavimo, lankstaus mąstymo, kūrybiškumo, mokėjimo mokytis pradmenis.

12. Uždaviniai:

12.1. užtikrinti visuminį ugdymą(si), plėtojant vaikų emocines, socialines, fizines, pažinimo, kalbos ir kūrybos galias;

12.2. sudaryti sąlygas įtraukčiai ir individualiai kiekvieno vaiko pažangai, pripažįstant ugdymosi poreikių ir pasiekimų įvairovę ir sudarant sąlygas kiekvienam patirti sėkmę;

12.3. kurti ugdymo(si) kontekstus, skatinančius vaikų veiklą, grįstą patirtiniu ir STEAM ugdymo metodais, skatinančiais tyrinėti, eksperimentuoti, stebėti, modeliuoti, kurti, komunikuoti ir reflektuoti savo patirtis bei atradimus;

12.4. taikyti vaiko ir mokytojo sąveika grindžiamus ugdymo metodus, atliepančius vaikų poreikius, interesus, iniciatyvas, drauge priimant sprendimus;

12.5. kurti pasitikėjimu grįstus vaikų, tėvų, pedagogų, švietimo pagalbos specialistų santykius, siekiant užtikrinti kiekvieno vaiko ugdymosi pažangą.

13. Ugdymo(si) rezultatai – vertybinės nuostatos, esminiai gebėjimai, pasiekimų srities dėmenys įgyjami, plėtojant pasiekimus 18-oje sričių:

13.1. kasdienio gyvenimo įgūdžiai;

13.2. fizinis aktyvumas;

13.3. emocijų suvokimas ir raiška;

13.4. savireguliacija ir savikontrolė;

13.5. savivoka ir savigarba;

13.6. santykiai su suaugusiais ir bendraamžiais;

13.7. aplinkos pažinimas;

13.8. matematinis mąstymas;

13.9. skaitmeninis sumanumas;

13.10. kalbų supratimas;

13.11. kalbinė raiška;

13.12. estetinis suvokimas;

13.13. meninė raiška;

13.14. kūrybiškumas;

13.15. tyrinėjimas;

13.16. problemų sprendimas;

13.17. gebėjimas žaisti;

13.18. mokėjimas mokytis.

14. Pasiekimų sritis užtikrina optimalią vaiko galių ūgtį ir padeda vaikams tapti:

14.1. pasitikintiems;

14.2. besirūpinantiems savimi ir kitais;

14.3. jautriems kultūrinei ir socialinei įvairovei;

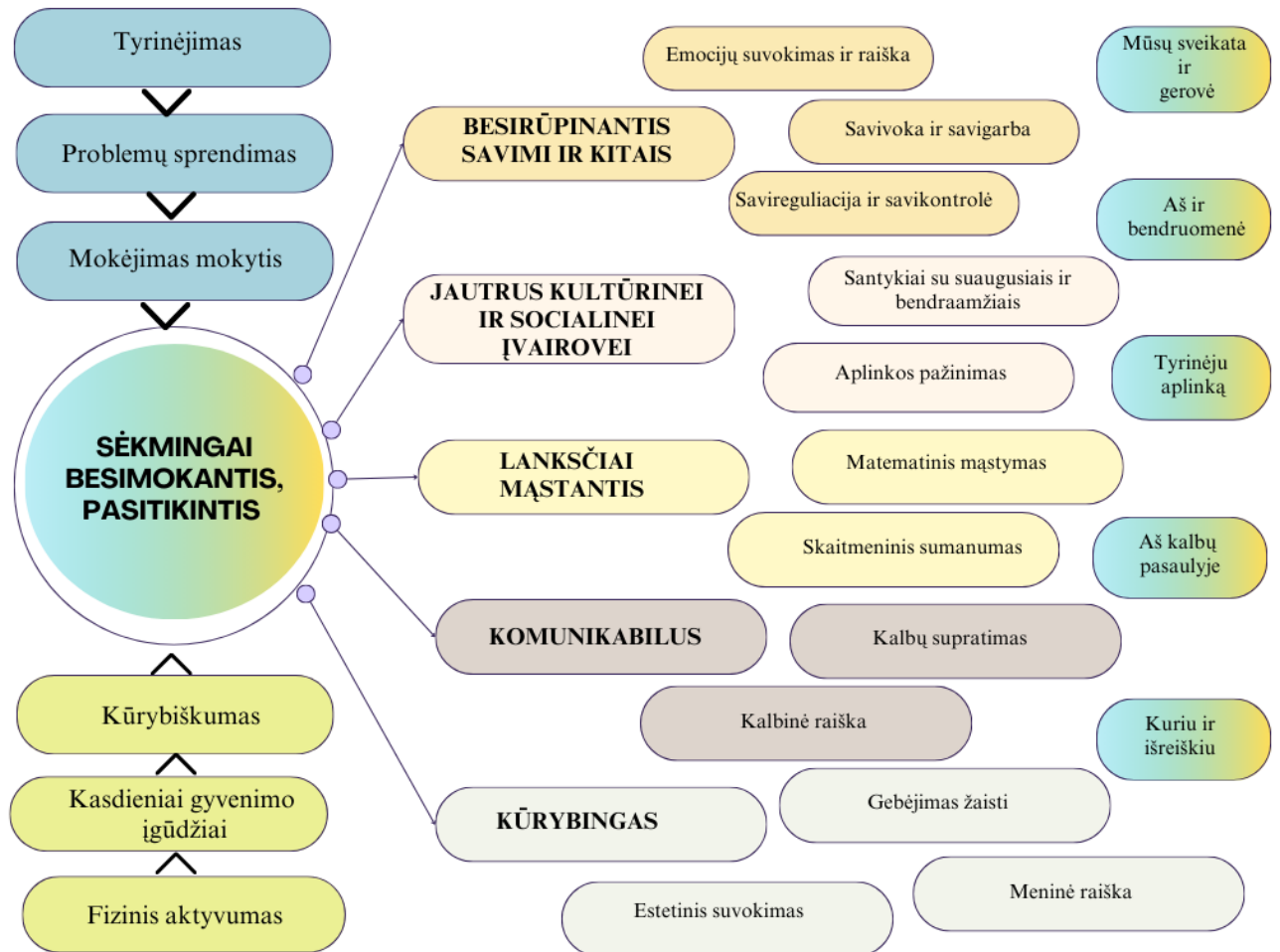
14.4. komunikabiliems;

14.5. lanksčiai mąstantiems;

14.6. kūrybingiems;

14.7. sėkmingai besimokantiems.

15. Vaiko auginamų galių, pasiekimų ir ugdymosi sričių ryšiai pateikti konceptualiaame modelyje (žr. 1 schema).

1 schema. Vaiko galių, pasiekimų ir ugdymosi sričių ryšiai

IV SKYRIUS UGDYMO(SI) TURINYS, PROCESAS, APLINKOS

16. Programos dalis „Ugdymo(si) turinys, procesai, aplinkos“ apima 18 pasiekimų sričių ir plėtoja visuminį vaiko ugdymą(si) šiose srityse: „Mūsų sveikata ir gerovė“, „Aš ir bendruomenė“, „Aš kalbų pasaulyje“, „Tyrinėju ir pažįstu aplinką“, „Kuriu ir išreiškiu“.

17. Ugdymo pasiekimų sritys jungiamos į grupes, teikiant pirmenybę vaiko ugdymo(si) galioms, iškeltoms Programos tikslė:

17.1. sėkmingai besimokantis ir savimi pasitikintis vaikas ugdomas, siekiant vaiko ūgties pasiekimų srityse: tyrinėjimas, problemų sprendimas, mokėjimas mokytis, kūrybiškumas, kasdieniai gyvenimo įgūdžiai ir fizinis aktyvumas;

SĖKMINGAI BESIMOKANTIS, PASITIKINTIS	
TYRINĖJIMAS	
Vertybinė nuostata. Domisi viskuo, kas vyksta aplinkui, noriai stebi, bando ir samprotauja.	
Esminiai gebėjimai. Aktyviai tyrinėja save, socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką, įvaldo tyrinėjimo būdus (stebėjimą, eksperimentavimą, klausinėjimą), samprotauja apie tai, ką pastebėjo, atrado, pajuto, patyrė.	
Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas kelti klausimus, spėlioti, numatyti; gebėjimas taikyti įvairius tyrinėjimo būdus ir priemones; gebėjimas apmąstyti, aptarti tyrinėjimo procesą ir atradimus.	
Numatomi pasiekimai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Emocijomis, veido išraiška, judesiais, garsu parodo tyrinėjimo džiaugsmą.</p> <p>2-asis žingsnis. Parodo susidomėjimą daiktais, prašo arba rodo, ką nori tyrinėti, žaisti ar klausyti. Išbando naujus tyrinėjimo būdus, naudodamas visus pojūčius ir spontaniškai pritaiko patirtį kitose situacijose.</p> <p>3-iasis žingsnis. Smalsauja, stebisi, atsargiai tyrinėja nepažįstamus daiktus ir medžiagas. Fantazuoja ir eksperimentuoja su gamtinėmis medžiagomis, formomis dydžiais, spalvomis ir garsais. Pamėgdžiodamas suaugusiųjų įsitraukia į veiklas ir dalijasi atradimais.</p>	<p>Vaikas aktyviai tyrinėja aplinką, liedsdamas, spaudydamas, pilstydamas ir jungdamas įvairias medžiagas: smėlį, vandenį, grūdus, molį, popierių, audinius, metalinius ir guminius objektus. Eksperimentuoja su faktūromis, spalvomis, dydžiais ir formomis, kurdamas junginius ir darydamas atradimus. Tyrinėja gamtinius objektus – lapus, sniegą, gėles – juos stebi, lygina, dėlioja pagal spalvą ir dydį, pastebi sezono pokyčius. Atlieka smėlio ir vandens eksperimentus, stebi konsistencijų ir spalvų pokyčius, žaidžia su šviesa, šešėliais ir garsais. Kūrybiškai mėgdžioja suaugusiųjų veiklas naudodamas saugius buitines objektus, laisto augalus, maišo medžiagas, naudoja pirštų dažus, kempinėles, gamtines medžiagas kurdamas meninius darbus.</p>
4–6 metai	

<p>4-asis žingsnis. Kelia klausimus, spėlioja, padedamas numato tiriamosios veiklos eigą, rezultatus. Tyrinėdamas aplinkos objektus ir reiškinius, savo ir kitų veiklos elementus, temas ir siužetus, remiasi patirtimi ir vaizduote. Padedamas pasirenka eksperimentavimui reikalingas priemones ir medžiagas. Pasako, ką veikė, ką atrado; įvardija, kokias priemones ar medžiagas pasirinko tyrinėjimui.</p> <p>5-asis žingsnis. Atskleidžia interesus, keldamas klausimus apie gamtos ir žmogaus sukurtus objektus bei reiškinius, domisi jų paskirtimi ir estetika. Stebėdamas ir eksperimentuodamas tyrinėja objektų požymius, medžiagų savybes, ieško panašumų ir skirtumų, aiškinasi sandarą ir paskirtį. Apibūdina stebimus objektus, lygina su kitų pastebėjimais ir elgiasi atsargiai tyrinėjant.</p> <p>6-asis žingsnis. Domisi daiktų ir reiškinių savybėmis, tyrinėja, kaip auga augalai ir gyvūnai, kaip auga ir keičiasi jis pats; kaip žmonės gyvena seniau ir kaip gyvena dabar; kaip jie gyvena kitose šalyse, kuo jie panašūs ir kuo skiriasi. Lygina daiktus, medžiagas, augalus, gyvūnus, žmones, atsižvelgdamas į jų požymius, savybes; objektus ir reiškinius tikslingai grupuoja; iš pasiūlytų įrankių, priemonių, medžiagų pasirenka reikiamas tyrinėjimui. Samprotauja apie tai, ką pajuto, patyrė, atrado, sužinojo; remdamasis tyrinėjimo rezultatais kelia klausimus; siūlo idėjas, ką dar būtų galima tyrinėti.</p>	<p>Vaikas tyrinėja aplinką įvairiais pojūčiais (skonis, kvapas, rega, klausa, lytėjimas), atlieka STEAM tyrimus, nagrinėdamas gamtos reiškinius ir technologijas. Žaisdamas iš įvairių medžiagų stato, konstruoja, projektuoja, ieško dizaino sprendimo būdų. Tyrinėja gamtą: lapus, akmenis, vabzdžius, ieško atsakymų į klausimus, tokius kaip „Kodėl medis keičia spalvą?“ ar „Kaip akmuo tampa glotnus?“. Klausosi paukščių giesmių, analizuoja vėjo garsus, stebi vandens bangavimą ir pasakoja apie patirtas akimirkas.</p> <p>Eksperimentuoja su medžiagomis (moliu, smėliu, vandeniui, popieriumi) – maišo, minkština, formuoja, tyrinėja jų savybes. Lygina skirtingus daiktus, medžiagas aptaria jų panašumus ir skirtumus, ieško ryšio tarp daiktų. Analizuoja medžiagų savybes (tirpsta, skęsta, plūduriuoja, traukia magnetas). Tyrinėja, kaip dirvožemis praleidžia vandenį. Žaisdamas mokosi tinkamai pavadinti objektus. Eksperimentuoja su vandeniu (šaldo, garina, stebi lašus), aiškina reiškinių priežastis. Maišo spalvas, tyrinėja jų pasikeitimus, eksperimentuoja su šviesa ir šešėliais, aptaria jų ryšį su šviesos kryptimi. Žaidžia su muzikos instrumentais ar buities daiktais, tyrinėdamas garsus, jų stiprumą, tonus ir paskirtį. Susipažįsta ir mokosi naudotis daiktais, prietaisais (lupos, magnetai, mikroskopas, svarstyklės ir t.t.), padedančiais tyrinėti ir pažinti aplinką. Žaisdamas atranda fizikinius reiškinius: tamprumą (guma, spyruoklė), trintį (skirtingos dangos), energiją (elektros, šilumos), mechanizmus (sūpuoklės, spiralės, nuožulni plokštuma), magnetizmą. Tyrinėja tamprumą spausdamas, tempdamas daiktus, stebi trinties poveikį judėjimui, eksperimentuoja su energijos šaltiniais. Supranta, kad magnetas traukia geležies turinčius daiktus, pastebi polių sąveiką – trauką ir stūmą.</p>
PROBLEMŲ SPRENDIMAS	
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs priimti iššūkius ir spręsti problemas.	
Esminiai gebėjimai. Geba atpažinti ir įvardyti iššūkį, problemą, kliūtį, savarankiškai ir drauge su kitais ieško iššūkio įveikos, problemos sprendimo būdų, apsversto ir pasirenka tinkamus konkrečiai situacijai, įvertina priimtų sprendimų pasekmes.	
Pasiiekimų srities dėmenys: gebėjimas atpažinti problemą; gebėjimas ieškoti problemos sprendimo būdų ir juos įgyvendinti; gebėjimas stebėti ir atsižvelgti į priimto sprendimo pasekmes.	
Numatomi pasiekimai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
1-asis žingsnis. Balsu, mimika, gestais parodo, jei kažkas vyksta ne taip, kaip vaikui buvo įprasta. Pakartoja nepasisekusį veiksma, jį	Vaikas tenkina savo smalsumą, tyrinėdamas įvairius objektus ir daiktus: liečia, ima, uodžia ir klauso garsus, kad suprastų, kas vyksta aplinkui.

<p>keičia, kad pasiektų laukiamą rezultatą. Ieško suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos. Emocine reakcija, mimika, kūno judesiais parodo, kad jam pavyko (nepavyko).</p> <p>2-asis žingsnis. Sutelkia dėmesį, kai susiduria su problema, neįprasta situacija. Pritaiko jau žinomus veikimo būdus, nebijo bandyti ir pasirenka iš kelių suaugusiojo pasiūlytų sprendimo būdų. Stebi, kaip panašiose situacijose elgiasi suaugusieji ar kiti vaikai, ir išbando jų taikomus sprendimus. Stebi savo veiksmų pasekmes ir pasirenka tinkamus veiksmus problemai išspręsti.</p> <p>3-iasis žingsnis. Susidūręs su kliūtimi parodo suaugusiajam, su kokia problema susidūrė. Bando savarankiškai spręsti kasdienes problemas. Nepavykus stebi, kaip tai daro kiti ir išbando jų taikomus problemų sprendimo būdus arba kreipiasi pagalbos į suaugusįjį.</p>	<p>Bandydamas pakeičia veiksmus, jei pirmas bandymas nepavyksta. Reaguodamas į pasiektą rezultatą, vaikas savo kūno judesiais, mimika ir balsu parodo, ar jam pavyko, ar ne. Jei reikia, jis ieško suaugusiojo ar vyresnio vaiko pagalbos, kad išspręstų problemą. Susidūręs su nauja situacija, padedamas suaugusiojo, susitelkia į problemą ir taiko jau žinomus veikimo būdus. Bando įvairius sprendimo variantus, pasirenka iš suaugusiojo pasiūlytų sprendimų ir stebi savo veiksmų pasekmes, kad išspręstų problemą.</p>
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Pasako, kad susidūrė su sudėtinga veikla, kliūtimi, problema. Bando apibūdinti problemą ir ją įveikti. Stebi savo veiksmų pasekmes – nepasisekus nepasiduoda, o bando iš naujo arba keičia veiksmus.</p> <p>5-asis žingsnis. Dažnai atpažįsta kasdienes ir mažiau įprastas problemas. Retsykiais pats ieško iššūkių, aktyviai bando įveikti pasitaikančius sunkumus. Pasitikrina, kaip suprato problemą apie ją kalbėdamas ir užduodamas klausimus. Ieško priimtinių bendrų sprendimų kartu su kitais, siūlo sprendimo būdus kitiems, sugeba atpažinti išorinius trikdžius ir atsiriboti nuo jų veikdamas, išbando sprendimo būdų alternatyvas. Spręsdamas problemą samprotauja, kas pavyko (nepavyko), ką galima daryti toliau ar kitaip.</p> <p>6-asis žingsnis. Atpažįsta ir natūraliai priima sudėtingą veiklą, kliūtis, sunkumus ar problemas, yra nusiteikęs jas savarankiškai ar drauge su kitais įveikti. Susidūręs su nauja problema, taiko turimas žinias ir patirtį, pradeda problemą vertinti iš skirtingų perspektyvų. Pasirenka tinkamiausią sprendimą iš kelių galimų, tariasi su kitais, siūlo ir priima pagalbą. Stebi, aptaria ir atsižvelgia į priimtų sprendimų pasekmes.</p>	<p>Bando žinomais būdais įveikti kliūtį kol pavyksta arba sugalvoja kitaip. Įgytas žinias ir gebėjimus mėgina pritaikyti kitoje veikloje. Imasi sudėtingos veiklos, drąsiai bando, eksperimentuoja, nepavykus pradeda iš naujo arba tariasi su bendraamžiais. Bando įveikti sunkumus. Mokosi iš nepavykusių veiksmų, poelgių. Perkelia savo atradimus iš vienos veiklos į kitą, pavyzdžiui, naudojami anksčiau atrastais sprendimais iš konstravimo žaidimo, kad padėtų išspręsti problemą per piešimo užsiėmimus arba tyrinėjimo metu. Aiškinasi kiekvieno pasiūlyto sprendimo pasekmes. Nebijo iššūkių – kai reikia atlikti sudėtingą užduotį ar žaidimą, bando keisti strategijas ir nesustoti, jei nepavyksta. Jei kažkas nepavyksta, ieško pagalbos iš bendraamžių arba mokytojo ir nori išbandyti dar kartą, taikydamas naują požiūrį. Mokosi iš klaidų ir tų pačių klaidų nekartoja. Laikosi ir kitiems primena žaidimo taisykles. Kalba, įvardina kaip jaučiasi kitas vaikas, jei kas nors netinkamai elgiasi. Žino ir pasako kelis būdus, kaip galima elgtis, kai niekas su tavimi nedraugauja. Išvardija kelias savo grupei būdingas problemas. Atlieka darbus pagal bendraamžio pavyzdžius. Bando įvertinti, kas gali atsitikti, jei pasielgs vienaip ar kitaip, numato kokios gali būti pasekmės. Ieško bendrų problemų sprendimų su kitais. Atpažįsta kasdienes ir mažiau įprastas problemas, jas įvardina. Samprotauja apie sprendimo sėkmę ir galimus tolesnius veiksmus (kai ką nors padaro ir pavyksta, sako: „Pavyko!“, o jei nepavyksta, galvoja, ką galėtų padaryti kitaip ir bando vėl.)</p>

MOKĖJIMAS MOKYTIS	
Vertybinių nuostatų. Noriai mokosi, džiaugiasi tuo, ką išmoko.	
Esminiai gebėjimai. Geba mokytis ir pradeda valdyti savo mokymosi veiklą, smalsauja, įsitraukia į savo sumanytas ir kitų pasiūlytas veiklas, aktyviai siekia tik tikslo stebi, apmąsto ir koreguoja savo veiklos procesą bei rezultatus.	
Pasiiekimų srities dėmenys: gebėjimas įsitraukti į dominančią veiklą; pastangos kryptingai veikti įgyvendinant ketinimą ar tikslą; gebėjimas stebėti savo ir bendro veikimo pažangą, koreguoti procesą; gebėjimas reflektuoti savo veiklos procesą ir rezultatus.	
Numatomi pasiekimai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Parodo susidomėjimą aplinka, nukreipdamas žvilgsnį, suklysdamas, lytėdamas. Veikia reaguodamas į aplinkinių reakcijas. Kartuoja spontaniškai pasiektą rezultatą. Emocijomis reaguoja į atliekamus veiksmus, veiklas.</p> <p>2-asis žingsnis. Ieško naujų išpūdžių, aktyviai domisi aplinkos objektais. Stebi, klauso, liečia, juda, mėgdžioja, vokalizuoja, siekdamas įgyvendinti norą ar ketinimą (pvz., pasiekti daiktą, sudėlioti formų rūšiuoti). Siekia išgauti norimą rezultatą. Džiaugiasi veiklos, į kurią yra įsitraukęs, procesu.</p> <p>3-iasis žingsnis. Trumpam įsitraukia į sudominusią ar savo sumanytą veiklą. Pasirenka mėgstamą žaislą, meno kūrinį, stengiasi atlikti patinkančią pasirinktą veiklą. Atidžiai stebi, bando, aiškinasi, klausinėja, kaip kažkas veikia, vyksta. Džiaugiasi tuo, ką atliko ir ko išmoko veikdamas.</p>	<p>Sutelkia dėmesį į žaislus, daiktus, žmones, reaguoja kūno judesiais, mimika, garsais, šypsena. Žiūrėdamas į besišypsančio suaugusiojo veidą ir pats pradeda šypsotis. Stebi ir kartuoja garsus, judesius. Žaislus deda į burną, ima, meta, perima iš rankos į ranką, barškina, daužo. Juda spontaniškai ir turėdamas tikslą ką nors pasiekti, pajudinti, pabandyti. Tai daro sutelkęs dėmesį, tačiau lengvai pereina prie kitos veiklos. Kelis kartus iš eilės žiūri, klausosi to paties (pvz., skaitomos pasakos, dainos ar filmuko). Pastebėjęs suaugusiuosius, vyresnius ar bendraamžius vaikus ką nors darant, pats bando daryti taip pat. Klausia: „Kas čia?“ „Kur?“ „Kas?“ prašo parodyti. Daug kartų kartuoja veiksmą. Veikia spontaniškai ir tikėdamasis tam tikro rezultato. Klausia, kaip ir kodėl kas nors vyksta, kaip veikia, atidžiai stebi, bando (pvz., pastato bokštą iš kaladėlių, jį sugriauna ir žiūri, kas įvyksta). Sugalvoja ir žaidžia siužetus su žaislais, kviečia aplinkinius pažaisti kartu parduotuvę ar daktarą, mėgdžioja suaugusiojo kalbą, veiksmus, žaidimą kartuoja keletą kartų, sugalvoja naujų veikėjų, veiksmų. Noriai imasi įvairių suaugusiųjų darbų, padeda tvarkyti, valyti, padengti stalą.</p>
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis Paklaustas pasako ir parodo, ką nori veikti, išmokti. Susidomėjęs įsitraukia į bendras veiklas su kitais vaikais, dalinasi tuo, kas jį sudomino. Imasi iniciatyvos ir atkakliai siekia savo tikslo, pradeda numatyti ir pasirinkti priemones bei medžiagas, reikalingas veiklai įgyvendinti. Komentuoja atliekamą veiklą, pasako, ką jau atliko ir ką darys toliau.</p> <p>5-asis žingsnis. Kai domina tema, ieško galimybių sužinoti daugiau ir patenkinti savo smalsumą. Numato kelis žingsnius tikslui pasiekti ir juos įgyvendina. Išlieka pozityviai nusiteikęs, siekiant tikslo, nepaisant išskylančių sunkumų, lanksčiai prisitaiko prie situacijos</p>	<p>Pastebėjęs kažką įdomaus, užduoda klausimus ir ieško atsakymų (pvz., susidūręs su gamtos reiškiniu, klausia apie tai, kodėl medžiai keičia lapus arba kaip veikia lietus, vėliau tyrinėja šias temas per žaidimus, pasakojimus ar veiklas). Tyrinėja ir eksperimentuoja su gamtos objektais (pvz., žiūri per mikroskopą, stebi augalus ir gyvūnus). Mokytojo padedamas naudoja knygas ar internetinius šaltinius, kad galėtų gilinti savo žinias. Numato veiksmus, kuriuos atliks norėdamas pasiekti tikslą. Sąveikaudamas su draugais, mokytoju aptaria, ką turi daryti pirmiausia, ką daryti vėliau, kokius įrankius ar medžiagas naudoti. Susidūręs su kliūtimi, sugeba prisitaikyti ir keisti savo veiksmus, kad pasiektų norimą rezultatą. Jei pradinis sprendimas nesuveikė, bando kitą būdą. Po veiklos vaikas supranta kaip</p>

<p>arba keičia sprendimus. Aptaria atliktą veiklą čia ir dabar, arba po tam tikro laiko. Pasako, parodo, kaip veikė, mokėsi, kaip įveikė iššūkius ir planuoja, ką darys toliau.</p> <p>6-asis žingsnis. Drąsiai priima iššūkius, planuoja veiksmus ir priemones, tikslingai atsirenka informaciją. Stebi ir koreguoja savo veiklą, eksperimentuoja, kol pasiekia tikslą. Dalinasi patirtimi, reflektuoja, kas pavyko ir ką dar norėtų išmokti.</p>	<p>sėkmingai įveikė iššūkius ir ką išmoko, apie tai reflektuoja tuo su kitais (pvz., po kūrybinės veiklos pasako, kaip jam pavyko sukurti piešinį ir kokias medžiagas jis pasirinko). Pasako, kad nori išmokti rašyti, skaityti, skaičiuoti, išsiaiškinti, tyrinėti aplinką. Klausinėja suaugusiųjų, kas, kaip, kodėl vyksta, pats savarankiškai bando ieškoti atsakymų. Noriai žaidžia įvairius tinkamus jo amžiui stalo ir kompiuterinius žaidimus, klausosi skaitomų knygų, mielai jas varto, suranda atsakymus į iškilusius klausimus. Savarankiškai ieško sprendimų, o pagalbos į suaugusiųuosius kreipiasi tik tada, kai pats negali išspręsti problemos.</p>
KŪRYBIŠKUMAS	
<p>Vertybinė nuostata. Nusiteikęs drąsiai kurti ir autentiškai išreikšti save, noriai tyrinėti naujas idėjas.</p>	
<p>Esminiai gebėjimai. Pasitelkia patirtį ir vaizduotę, tyrinėja savo ir kitų idėjas, randa būdų ir priemonių parodyti originalumą ir išradingumą.</p>	
<p>Pasiekimų srities dėmenys: kūrybinių idėjų tyrinėjimas, fantazavimas, spontaniškas išbandymas, atkartojimas; kūrybinių idėjų plėtojimas ir įgyvendinimas (improvizavimas, komponavimas ir interpretavimas); savo ir kitų kūrybos reflektavimas, kūrybinių sprendimų pasirinkimas ir pritaikymas.</p>	
Numatomi pasiekimai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Smalsiai reaguoja į aplinkos garsus ir vaizdus, džiaugiasi savo veiksmais, atkartoja tai, kas patiko.</p> <p>2-asis žingsnis. Žaismingai tyrinėja įvairius pojūčius, eksperimentuoja su garsais, judesiais ir objektais. Teikia pirmenybę mėgstamai kūrybinei veiklai, ilgiau į ją įsitraukdamas.</p> <p>3-iasis žingsnis. Pakartotinai sugrįžta prie dominančių raiškos būdų, tyrinėjimo. Perkuria patikusius garsus, judesius, veiksmus, vaizdus, atradamas naujus derinius. Žaisdamas atlieka įsivaizduojamus menamus veikėjo veiksmus. Rodo susidomėjimą kitų kūryba ir norą veikti kartu su kitais.</p>	<p>Tyrinėja visus daiktus patekusius į rankas: ridena, barškina, krato žaislus, daiktus. Ardo, domisi kas jų viduje. Judesiais, veido išraiška reaguoja į naujus vaizdus, garsus, objektus. Skanauja, liečia paviršių, apžiūri, mėto, tyrinėdamas naujų objektų savybes, dydžius, formas. Domisi aplinkoje esančiais daiktais, medžiagomis ir jų savybėmis. Mėgina įvairiais būdais tyrinėti objektus: spausti, draskyti, maišyti, dėlioti. Eksperimentuoja su spalvomis, formomis, garsais ir tekstūromis. Spontaniškai naudoja įprastus objektus naujais ir netikėtais būdais (pvz., šaukštą kaip būgną, dėžę kaip namelį). Kuria paprastus kūrinius ar statinius naudodamas įvairias priemones (pvz., statybinės kaladėles, popierių, modeliną). Gestais, garsais ar žodžiais išreiškia, ką nori sukurti ar daryti. Pasakoja apie savo veiklą naudodamas paprastus arba savo kūrybos žodžius ar garsus. Piešia, spalvina, lipdo, statybose ar kitoje kūrybinėje veikloje eksperimentuoja su bazinėmis medžiagomis. Veikdamas jungia ir derina kelis objektus ar spalvas, išbandydamas, kaip jie atrodo kartu. Rodo džiaugsmą, kai sukuria kažką naujo. Mėgina kartoti patinkančias kūrybos veiklas ir eksperimentuoti, siekdamas panašaus ar kitokio rezultato. Kopijuoja suaugusiųjų ar kitų vaikų veiklas.</p>
4–6 metai	

<p>4-asis žingsnis. Pasitelkia vaizduotę, išbando įvairius būdus kūrybiniam rezultatui pasiekti. Keičia objektų paskirtį, kuria siužetus, spontaniškai keičia žaidimo taisykles. Pasirenka mėgstamas kūrybines veiklas, domisi kitų kūryba.</p>	<p>Spontaniškai dalinasi savo kūrybinėmis idėjomis, kylančiomis iš jo patirties ar fantazijos. Fantazuoja apie tai, ką norėtų sukurti, ir aktyviai ištraukia į idėjų plėtojimą. Siūlo neįprastus sprendimus ar būdus įgyvendinti savo sumanymus. Atranda naujus būdus, kaip panaudoti pažįstamas medžiagas, jas kūrybai jungti ir derinti.</p>
<p>5-asis žingsnis. Generuoja naujas idėjas, fantazuoja apie tai, ką nori sukurti. Neįprastai naudoja įvairias medžiagas, priemones ir kūrybos būdus įvairiose kasdienio gyvenimo ir veiklos srityse. Autentišką pasaulio matymą išreiškia įvairiais būdais, keičia, pertvarko savo kūrybines idėjas, siūlo kelis jų variantus. Supranta ir nusako konkretaus savo kūrinio paskirtį. Pasakoja apie tai, ką sukūrė, apie pasirinktus kūrybos būdus, medžiagas, priemones.</p> <p>6-asis žingsnis. Domisi kūrybine veikla, eksperimentuoja su naujomis priemonėmis. Planuoja kūrybinį procesą, įveikia iššūkius, tobulina darbą. Dalinasi savo kūryba, pasakoja apie procesą, paaiškina kūrinio reikšmę.</p>	<p>Eksperimentuoja su įvairiomis priemonėmis ir kūrybos būdais kasdienėse situacijose. Naudoja netradicines kombinacijas medžiagoms ar priemonėms kūriniams sukurti. Vaikas išreiškia savo unikalų pasaulio suvokimą per piešinius, statinius, vaidmenis ar kitus kūrybos būdus. Keičia ir pertvarko savo pradinę idėją, siekdamas geresnio rezultato. Siūlo kelis kūrybinių idėjų variantus ir aktyviai eksperimentuoja, kad rastų tinkamiausią sprendimą. Kurdamas apmąsto, kaip jo kūrinys bus naudojamas, ir geba tai aiškiai paaiškinti. Kuria darbelius ar projektus su konkrečia paskirtimi (pvz., žaislui, dekoracijai, istorijai iliustruoti). Pasakoja apie tai, ką sukūrė, pabrėždamas pasirinktus kūrybos būdus ir naudotas priemones. Vertina savo kūrinį ir gali paaiškinti, kodėl pasirinko tam tikras medžiagas ar sprendimus. Dalyvauja diskusijose apie kūrybos procesą, pasidalindamas savo patirtimi bei pastebėjimais. Stebi gamtos reiškinius (pvz., šviesos ir šešėlio žaismą, vandens virsmus), juos piešia ar atkuria modeliudamas. Eksperimentuoja su įvairiomis medžiagomis (pvz., maišydamas spalvas, bandydamas, kaip skirtingos medžiagos reaguoja su vandeniu, kuria paprastus chemijos bandymus).</p>
KASDIENIO GYVENIMO ĮGŪDŽIAI	
<p>Vertybinė nuostata. Domisi, kas padeda augti sveikam ir saugiam.</p>	
<p>Esminiai gebėjimai. Esant galimybei renkasi sveikatai palankų maistą, savarankiškai pavalgo, pasirūpina savo kūno švara, prisideda prie aplinkos tvarkos palaikymo, rodo pradinius saugaus elgesio mokykloje įgūdžius, pasako, kaip saugiai elgtis gatvėje, butyje, gamtoje ir su nepažįstamais žmonėmis.</p>	
<p>Pasiekimų srities dėmenys: vaiko asmeniniai valgymo ir mitybos įgūdžiai; kūno švaros ir aplinkos tvarkos palaikymo įgūdžiai; saugaus elgesio įgūdžiai.</p>	
Numatomi pasiekimai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Ragauja įvairaus skonio ir konsistencijos maistą. Siekia savarankiškai valgyti, gerti iš puodelio. Balsu, kūno kalba parodo, kad jam šlapia, nepatogu.</p>	<p>Maisto įvairovės pažinimas. Susipažįsta su sveikatai palankiu maistu valgydamas drauge su mokytoju ir kitais vaikais, girdėdamas suaugusiųjų pasakojimus, žiūrindamas knygeles, korteles, piešinius. Skanaudamas nuolat girdėdamas vaisių, daržovių bei kitų maisto produktų pavadinimus, vaikas kaupia atitinkamą</p>

<p>2-asis žingsnis. Valgo įvairų maistą, skirtingais būdais paruoštas daržoves (virtas, žalias), vaisius; maistą ima pirštais ir šaukštu, geria savarankiškai.</p> <p>Kūno ženklais parodo ar pasako, kad nori į tualetą. Suaugusiojo padedamas plaunasi, šluostosi rankas, išpučia nosį; bando pats nusirengti striukę, nusimauti kelnes.</p> <p>3-iasis žingsnis. Suaugusiojo padedamas ruošia maistą: tepa, laužo, mirko. Pradedama tinkamai naudotis stalo įrankiais.</p> <p>Suaugusiojo padedamas naudojasi tualetu, prausiasi ir šluostosi veidą, apsirengia ir nusirengia, apsiauna ir nusiauna batus. Padeda į vietą vieną kitą daiktą. Pradedama laikytis susitarimų ir saugiai elgtis lauko aikštelėse.</p>	<p>žodyną. Įvairių žaislų apsuptoje aplinkoje, grupėje įrengtoje „virtuvėje“ žaidžia režisūrinius maisto gaminimo žaidimus.</p> <p>Elgesys prie stalo. Kasdienio valgymo metu mokosi valgyti savarankiškai, naudotis stalo įrankiais ir pasirinkti, su koku stalo įrankiu valgyti skirtingą maistą.</p> <p>Rūpinimasis švara. Susipažįsta su higienos reikmenimis, ugdomi kūno priežiūros įgūdžius, kai savarankiškai ar mokytojo skatinamas, drąsinamas, pamokomas prausia veidą, rankas, jas nusišluosto, susišukuoja plaukus, nusirengia, bando tvarkingai sudėti drabužius ir pan.</p> <p>Tvarkos laikymasis. Pratinsi laikytis tvarkos rūšiuodamas daiktus, tvarkydamas žaislus. Padedant suaugusiam arba savarankiškai pažaidęs deda žaislus į vietą. Saugus elgesys buityje ir gamtoje. Vaikas drauge su suaugusiuoju mokosi saugiai žaisti, atsargiai elgtis su buities daiktais ir lauke.</p>
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Vaikas įvardija sveikus ir nesveikus maisto produktus, plauna vaisius, daržoves, gamina užkandžius, serviuoja stalą ir laikosi elgesio prie stalo taisyklių. Dažniausiai savarankiškai naudojasi tualetu, plauna rankas, prausiasi, čiaudėdamas ar kosėdamas prisidengia burną ir nosį. Su pagalba apsirengia, nusiauna batus, sutvarko žaislus. Pažįsta šviesoforo spalvas, pereina gatvę su suaugusiuoju, saugiai naudoja aštrius daiktus, žino, kur kreiptis nelaimės atveju.</p> <p>5-asis žingsnis. Vaikas supranta sveikos mitybos svarbą, žino, iš kur atsiranda maistas. Savarankiškai serviuoja stalą, tvarkingai valgo ir susitvarko po valgio. Dažniausiai savarankiškai atlieka higienos veiksmus, rengiasi, apsiauna batus, susišukuoja, tvarko veiklos vietą. Laikosi saugaus eismo taisyklių, supranta pavojus gatvėje ir gamtoje, žino, kaip elgtis su nepažįstamais žmonėmis, atpažįsta netinkamus prisilietimus, žino, ką daryti pasiklydus ar kilus pavojui namuose.</p> <p>6-asis žingsnis. Vaikas žino, kokių produktų valgyti daugiau, o kokių mažiau, ir renkasi sveikesnius. Taisyklingai plauna rankas, apsirengia pagal orą, rūpinasi daiktais ir juos sutvarko. Laikosi saugaus elgesio taisyklių grupėje, lauke, išvykose, žino, kaip elgtis su nepažįstamais žmonėmis ir pavojingais daiktais. Supranta kūno</p>	<p>Maisto įvairovės pažinimas. Vaikas tyrinėja sveiką mitybą per mokytojo skaitomus tekstus, maisto piramidę, diskusijas, mąstymo žemėlapius. Lankosi parduotuvėje, dalyvauja gaminime, eksperimentuoja su skoniais, žaidžia „kavinę“. Mokosi rinktis sveikus užkandžius, supranta maisto kilmę, diskutuoja apie jo vertę ir švaistymą.</p> <p>Elgesys prie stalo. Mokosi elgtis prie stalo: plauti rankas, valgyti lėtai, bendrauti, padėkoti. Praktikuoja serviravimą, dalyvauja vaidmenų žaidimuose, nagrinėja maisto tausojo svarbą.</p> <p>Rūpinimasis švara. Suaugusiojo pavyzdžiu ir žaidimais mokosi higienos: plauna rankas, supranta bakterijų ir virusų pavojų, tyrinėja aprangą, mokosi tinkamos priežiūros.</p> <p>Tvarkos laikymasis. Su grupės mokytoju ir draugais pastebi tvarkingą ir netvarkingą aplinką, diskutuoja apie tai, kuria taisykles, susitarimus, ženklina daiktų vietas, rūšiuoja šiukšles, mokosi palaikyti švarą ir tvarką.</p> <p>Elgesys su nepažįstamais žmonėmis. Klausydamasis mokytojo ar draugų pasakojamų istorijų, žiūrinėjant paveikslėlius, korteles, išitraukdamas į diskusijas ir modeliudamas situacijas, vaikas ugdomi gebėjimą suprasti, su kuo saugu bendrauti, kaip elgtis su nepažįstamaisiais, kaip saugoti asmeninę erdvę ir pasakyti „ne“.</p>

<p>privatumą, moka pasakyti „ne“, žino pagalbos telefono numerį ir supranta, kokių profesijų žmonės gali padėti nelaimės atveju.</p>	<p>Saugus elgesys gatvėje. Per žaidimus, praktines užduotis mokosi šviesoforo spalvų, kelio ženklų, saugaus elgesio taisyklių kelyje, naudoja atšvaitus ir saugos priemones.</p> <p>Saugus elgesys buityje ir gamtoje. Klausydami pasakojimų, žiūrėdamas filmukus ir atlikdamas praktines veiklas mokosi atpažinti pavojingus daiktus namuose ir gamtoje, supranta atsargumo svarbą prie vandens, ugnies, nepažįstamų augalų bei gyvūnų.</p>
FIZINIS AKTYVUMAS	
<p>Vertybinė nuostata. Noriai juda, mėgsta judrią veiklą ir žaidimus.</p>	
<p>Esminiai gebėjimai. Tiksliai ir koordinuotai šliaužia, ropoja, eina, bėga, lipa, išlaiko pusiausvyrą judėdamas, meta, gauda ir spiria kamuolį, spontaniškai ir tikslingai atlieka kasdienes veiksmus, kuriems būtina akių ir rankos koordinacija bei išlavėjusi smulkioji motorika, derina judesius poroje, grupėje šokdamas ar žaisdamas.</p>	
<p>Pasiekimų srities dėmenys: stambiosios motorikos įgūdžiai ir fizinės vaiko savybės; smulkiosios motorikos įgūdžiai, rankų ir akių koordinacija.</p>	
Numatomi pasiekimai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Sėdi, šliaužia, ropoja, savarankiškai atsistoja ir eina laikydamasis. Siekia, suima, perima daiktus, seka rankos judesius akimis.</p> <p>2-asis žingsnis. Pralenda pro kliūtis, savarankiškai atsistoja, eina įvairiomis kryptimis, bėga, lipa laiptais. Rideną, sviedžia, gauda kamuolį, manipuliuoja daiktais – suka riešą, apverčia, deda, atsuka, ploja.</p> <p>3-iasis žingsnis. Pastovi ant vienos kojos (3–4 sekundes), eina skirtingu ritmu, apeina kliūtis, bėga keisdamas kryptį. Lipa ir nulipa laiptais pakaitiniu žingsniu, šoka, meta ir gauda kamuolį, spiria. Derina akies-rankos ir rankų-kojos judesius atliekant užduotis.</p>	<p>Vaikščioja ir išlaiko pusiausvyrą einant sumažinto ploto paviršiumi, įveikiant kliūtis, lipdamas į kalniuką. Juda laisvoje erdvėje, žaidžiant judriuosius žaidimus, nuo greito ėjimo pereina prie bėgimo. Su pagalba lipa ir nusileidžia laiptais. Lavina judesių koordinavimą ir tikslumą spiriant kamuolį, šokinėjant abiem kojomis. Atlieka judesius lankstant ranką per riešą, paverčiant plaštaką delnu žemyn, į viršų, Siekia tiksliai atlikti judesius savarankiškai valgant, dėliojant, užsukant, atsukant, darinėjant, naudojant įrankius. Rideną, sviedžia kamuolį, gauda jį apglėbdamas rankomis. Manipuliuoja smulkiais objektais: dėlioja dėliones, laiko mažus žaislus, bando naudoti pieštuką ar šepetį. Veria ant virvutės dideles sagas, užsega lipdukais batus, rideną kamuolį abiem rankomis arba pakaitomis dešine ir kaire ranka.</p>
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Pasistiebia, atsistoja ant kulnų, pastovi ant vienos kojos (4–5). Eina siaura linija, lipa laiptais be pagalbos, bėga keisdamas tempą, šokinėja abiem ir viena koja. Mina triratuką, balansinį dviratį. Derina judesius žaidimuose poroje ar grupėje. Taisyklingai laiko pieštuką, pagauna didelį kamuolį, atkerpa juostelę, užsega sagas, įpila vandens į piltuvėlį.</p>	<p>Bėga, šokinėja, lipa įveikdamas kliūčių ruožus. Bėga aplink kliūtis, keičia greitį ir kryptį pagal mokytojo ar kitų vaikų pasiūlytas veiklas. Šokinėja abiem kojomis vietoje, peršoka virvę, mažas kliūtis. Nušoka nuo mažo laiptelio ir nusileidžia abiem kojomis, mokosi tinkamai atsispirti ir nusileisti. Lavina kamuolio metimą ir gaudymą žaidžiant porose ar grupėje. Spiria kamuolį į tikslą, jį gauda abiem rankomis. Eina siaura linija, balansuoja ant rąsto ar specialių balansavimo takelių. Stovi ant vienos kojos, bandant išlaikyti balansą. Veikia su smulkiais objektais:</p>

<p>5-asis žingsnis. Eina aukštai keldamas kelius, bėgioja vingiais, bėga ant pirštų galų. Šokinėja viena koja pirmyn, lipa kopėtėlėmis. Meta, pagauna, spiria kamuolį į taikinį. Stengiasi išlaikyti taisyklingą laikyseną, atpažįsta kūno poreikius. Tiksliai manipuliuoja smulkiais daiktais, pieštuką ir žirkles laiko taisyklingai, konstruoja pusiausvyrą išlaikančius statinius.</p> <p>6-asis žingsnis. Išvermingai bėga ilgesnius atstumus, šoka į tolį ir aukštį, laisvai juda erdvėje. Dažniausiai vaikšto ir sėdi taisyklingai, supranta, kada reikia poilsio ar judesio. Vikriai ir tiksliai manipuliuoja smulkiais daiktais, valdo pieštuką ir žirkles, kuria sudėtingas konstrukcijas.</p>	<p>veria karoliukus ant siūlo, užsega sagas, rūšiuoja mažus objektus pagal spalvas ar formas. Žaidžia žaidimus, kurie reikalauja pirštų stiprumo. Piešia pieštukais, dažo teptukais, kerpa žirkklėmis, lipdo iš molio ar plastilino. Lavina rankų koordinaciją dėliojant dėliones, konstruojant bokštus ar figūras iš kaladėlių. Savarankiškai sega drabužių sagas, traukia užtrauktukus, raišioja batus savarankiškai ar suaugusiųjų pagalba. Lavina taiklumą žaisdamas žaidimus (pvz., mesti smėlio maišelius į tam tikrą taikinį). Atlieka veiklas su įvairiais mechanizmais (pvz., užsukamais dangteliais, sukamais žaislais ir t.t.). Šokdamas derina judesius su kitais. Žaidžia grupinius judrius žaidimus, estafetes. Dalyvauja įvairiose sporto renginiuose.</p>
<p>Pedagoginės strategijos. Mokytojas kuria iššūkius, provokacijas vaikų ugdymuisi. Pateikia situacijas, skatina diskusijas, užduoda probleminius klausimus, neturinčius vieno „teisingo“ atsakymo, kurie vaikus motyvuoja mąstyti ir kalbėtis. Palaiko vaikų idėjas, padeda jas plėtoti. Skatina vaikų savarankiškumą atliekant praktinius eksperimentus. Įtraukia šeimas į tyrinėjimo procesus. Skatina vaikus reflektuoti apie savo ugdymosi procesą – ką jie atrado, kaip pasiekė savo tikslą ir kaip galėtų tobulėti. Sudaro galimybę kiekvienam vaikui pademonstruoti tai, ką jau žino įvairiais lygiais, atsižvelgiant į vaiko raidą ir jo gebėjimus.</p> <p>Sudaro sąlygas patirti judėjimo džiaugsmą, leidžiančias kiekvienam vaikui mėgautis judėjimo laisve, veiklų įvairove, kūno pojūčiais, didėjančiomis galiomis valdyti kūną. Padeda vaikams išbandyti pasirinkimo būdus, valgant sveikatai palankų maistą, mėgaujantis kūno švara ir aplinkos tvarka. Skatina žaismingą ugdymo(si) procesą, eksperimentuojant kūno judesiais, dalyvaujant žaismingose judriose veiklose. Įtraukia šeimas ir bendruomenę į bendras veiklas.</p> <p>Ugdymo organizavimo formos. Tyrinėjimai, eksperimentavimai, žaidimai. Ugdymasis bendradarbiaujant ir savarankiškai. Individualios, grupinės veiklos. Kūrybiniai ir judrūs žaidimai. Projektinė veikla, teminės dienos. Kūrybinės veiklos lauke. Bendros veiklos su socialiniais partneriais ir tėvais, bendri sportiniai renginiai, varžybos, konkursai, išvykos ir ekskursijos.</p> <p>Ugdymo(si) kontekstai. Kuriami kontekstai, sudarantys sąlygas vaikams patirti įvairias veiklas, judėti, tyrinėti ir rinktis skirtingus būdus problemoms spręsti, savo patirčiai išreikšti ir atrasti savo mokymosi būdus. Vaikams suteikiama galimybė pasirinkti veiklą, priemones, medžiagas, veikimo vietą ir laiką, dirbti savarankiškai ar bendradarbiauti su kitais. Ugdymas pritaikomas prie individualių vaikų poreikių ir jų raidos ypatumų. Integruojamos technologijos ir medijos. Kuriamos socialinės situacijos, kuriose vaikai mokosi bendrauti. Sudaromos įvairiapusio judėjimo galimybės – fizinis aktyvumas žaidimų aikštelėse, darželio kieme, įrengtoje sporto aikštelėje, bėgimo take, įrengtose laipynėse tarp medžių, žaidimai ant įrengto kalnelio, pasivaikščiojimai basomis lauko Kneipo take. Organizuojamos lauko ir gamtos veiklos – žygiai, pasivaikščiojimai gamtoje. Palaikomas laisvas vaikų bėgiojimas ar lipimas į kalniukus, medžių šakas, įvairius tiltelius ir t.t. Pateikiamos priemonės ir veiklos skirtos lavinti kūno smulkiąją motoriką: dėlionės, pirštukų žaidimai, varstymo raišteliai ir žaidimai su jais, gamtos priemonės ir t.t. Sudaromos galimybės tyrinėti aplinką už įstaigos ribų: vaikai lanko parkus, kitas gamtines vietas, įvairias įstaigas – turgavietes, muziejus, parduotuves, gaisrines, gydymo įstaigas, sporto mokyklas, bendrojo ugdymo mokyklas ir kt.</p>	

17.2. Besirūpinantis savimi ir kitais vaikas ugdomas, siekiant ūgties pasiekimų srityse: emocijų suvokimas ir raiška, savireguliacija ir savikontrolė, savivoka ir savigarba.

BESIRŪPINANTIS SAVIMI IR KITAIŠ	
EMOCIJŲ SUVOKIMAS IR RAIŠKA	
Vertybinių nuostata. Domisi savo ir kitų emocijomis bei jausmais.	
Esminiai gebėjimai. Atpažįsta, atliepia, įvardija, aptaria savo ir kitų emocijas ar jausmus, jų priežastis, įprastose ramiose situacijose emocijas ir jausmus išreiškia tinkamais, kitiems priimtinais būdais, žodžiais ir elgesiu atliepia kito jausmus.	
Pasiekimų srities dėmenys: savo jausmų raiška, suvokimas ir pavadinimas; kitų žmonių jausmų atpažinimas ir tinkamas reagavimas į juos; savo ir kitų žmonių jausmų apmąstymas.	
Numatomi pasiekimai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Mimika, judesiais ir garsais išreiškia džiaugsmą, liūdesį, baimę, pyktį. Patiria išsiskyrimo nerimą, džiaugiasi sugrįžus tėvams. Reaguoja į kitų emocijas – šypsosi, jei juokiasi, nusimena, jei kitas verkia.</p> <p>2-asis žingsnis. Emocijas reiškia skirtingu intensyvumu, nuotaikos greitai keičiasi. Atsako į kitų džiaugsmą, liūdesį, pyktį.</p> <p>3-iasis žingsnis. Pradedą atpažinti savo jausmus, turi savitą emocijų raišką, vartoja jų pavadinimus. Pastebi kitų emocijas ir skirtingai į jas reaguoja – pasitraukia nuo pykstančio, glosto nuliūdusį.</p>	<p>Bando atpažinti ir įvardinti emocijas naudodamas emocijų korteles ar paveikslėlius (laimingas, liūdnas, piktas, išsigandęs), žaidžia žaidimus, kur reikia jas atpažinti ir įvardinti. Klausosi skaitomų knygų ar pasakų su mokytoju aptaria veikėjų jausmus. Žaidžia žaidimus su veidrodžiais – rodo skirtingas emocijas jas įvardija. Dainuoja daineles ar kuria garsus, kurie atspindi skirtingas emocijas.</p>
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Supranta, kad skirtingose situacijose patiria skirtingas emocijas, jas pavadina ir išreiškia įvairiais būdais. Atpažįsta kitų emocijas pagal veido išraišką, elgesį, veiksmus, jas atliepia vaidmenų žaidimuose. Suvokia, kad jo ir kitų emocijos gali skirtis toje pačioje situacijoje.</p> <p>5-asis žingsnis. Atpažįsta, pavadina savo emocijas ir supranta jų kilmę, išreiškia priimtinais būdais. Pastebi kitų emocijas, supranta, kad žodžiai ar veiksmai gali žėisti jausmus. Pradedą komunikuoti apie jausmus įvairiomis formomis.</p> <p>6-asis žingsnis. Tiksliai įvardija savo jausmus, jų raiškos būdus ir priežastis. Atpažįsta kitų emocijas iš mimikos, balso, kūno kalbos, dažniausiai reaguoja geranoriškai. Kalbasi apie emocijų raišką ir būdus, kaip geriau jaustis nusiminus ar supykus.</p>	<p>Žaisdamas vaidmenų ir naratyvinius žaidimus, tyrinėdamas ir žymėdamas, kaip jaučiasi, klausydamasis skaitomų istorijų, žiūrėdamas filmukus, patiria, išreiškia, aiškinasi, diskutuoja ir vis geriau atpažįsta bei įvardija įvairias savo ir kitų emocijas, jas sukėlusias situacijas bei priežastis. Stovėdamas prieš veidrodį tyrinėja nuotaikas rodydamas linksmą, liūdną, piktą veido išraišką. Nuotaikų veideliais pažymi savo nuotaiką. Pavadina pagrindines emocijas. Skirtingas emocijas išreiškia mimika, balsu, veiksmais, poza. Klausosi pasakojimų bei grožinės literatūros kūrinėlių apie jausmus ir jų išraišką. Žaidžia žaidimus, skatinančius tyrinėti ar imituoti kitų žmonių nuotaiką.</p> <p>Kalba apie jausmus su kitais – pasako ar paklausia, kodėl pyksta, kodėl verkia. Tariasi su draugu žaisti žaislu paeiliui. Emocijas reiškia dainuodamas, piešdamas, šokdamas, komentuoja jausmų paveikslėlius. Gamina ir siunčia atvirukus draugams įvairiomis progomis. Žaidžia žaidimus, skatinančius sakyti</p>

	„komplimentus“ draugams. Žaidžia vaidmenų žaidimus, įsijaučiant į kito savijautą. Pasako, kada buvo linksmas, liūdnas ar piktas. Pakviečia kitą vaiką žaisti, jei šis atrodo draugiškai nusiteikęs. Mokytojui praneša, jei kitas vaikas liūdi ar reikia pagalbos. Žino keletą išeičių, ką galima daryti, kai kas nors erzina, atima žaislus, suduoda. Erzinamas nepuola muštis, bet pasako mokytojui.
SAVIREGULIACIJA IR SAVIKONTROLĖ	
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs valdyti dėmesį, emocijų raišką ir elgesį.	
Esminiai gebėjimai. Sutelkia dėmesį ir pastangas veiklai, dažniausiai laikosi tvarkos ir susitarimų, bendraudamas su kitais elgiasi mandagiai, stengiasi kontroliuoti savo žodžius ir veiksmus, įsijaudinęs geba nusiraminti.	
Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas nusiraminti, atsipalaiduoti; savo dėmesio, jausmų raiškos ir elgesio valdymas; gebėjimas laikytis susitarimų, taisyklių.	
Numatomi pasiekimai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Gerai jaučiasi saugioje aplinkoje, nusiramina prigludžiamas, kalbinamas, klausydamas raminančio balso. Trumpam sutelkia dėmesį į artimą suaugusįjį, tapatinasi su jo emocijomis.</p> <p>2-asis žingsnis. Ieško nusiramimo pats – glaudžia žaislą, kviečia artimą suaugusįjį, ropščiasi ant kelių. Pradedą valdyti emocijų raišką ir veiksmus, reaguodamas į suaugusiojo gestus, balsą, žodžius.</p> <p>3-iasis žingsnis. Jaučiasi ramus kasdienėje rutinoje. Jei nepatinka situacija, traukiasi, ieško pagalbos. Žaisdamas kalba su savimi, kad susikauptų. Padedamas suaugusiojo pradeda valdyti emocijas ir laikytis paprastų susitarimų.</p>	<p>Vaikas klausosi mokytojo balso, stebi jo veido išraiškas, priglunda prie mokytojo atkartodamas emocijas. Trumpam sutelkia dėmesį į mokytojo balsą, klausosi garsų. Bendraudamas su kitais pritaiko tuos būdus, kuriuos patyrė, suprato ir perėmė iš suaugusiojo: nusišypso, pakalbina, taikiai žaidžia greta, mokosi dalintis, palaukti savo eilės, atsižvelgti į kito prašymus. Pamažu atpažįsta ritualus, laukia įprastų veiklų, reaguoja į mokytojo raminantį elgesį. Parodo, kad jam kažkas nepatinka (pvz., gestais, veido išraiška), kreipiasi į mokytoją ieškodamas pagalbos. Kartuoja ritualus kartu su mokytoju, pavyzdžiui, plauna rankas ar sėdasi klausytis pasakos. Kartu su mokytoju, bando raminti draugą ar pasako, kaip jaučiasi. Stebi kitus žaidėjus, laukia savo eilės, žiūri į mokytoją kaip į pavyzdį. Žaisdamas komentuoja savo veiksmus, atkartodamas mokytojo žodžius.</p>
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Vaikas nusiramina kalbėdamas apie savo jausmus, kai jaučia suaugusiojo palaikymą. Trumpam tikslingai sutelkia dėmesį į veiklą, pradeda susilaikyti nuo impulsyvių veiksmų. Supranta netinkamo elgesio pasekmes, sekdamas pavyzdžiu laikosi grupės taisyklių. Nusiramina kalbėdamas apie tai, kas jį iškaudino, supykde, nuvylė, kai jaučia suaugusiojo palaikymą ir girdi komentarus. Primenant laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių.</p>	<p>Natūraliai savo aplinkoje stebi ir tikslingai pasiūlytose veiklose tyrinėja bei išbando įvairius dėmesio, impulsų ir elgesio valdymo būdus. Žaisdamas savireguliaciją plėtojančius žaidimus (sustingti, nekalbėti, nesusijuokti, perkelti dėmesį), savarankiškai išbandydamas naujas veiklas, kartu su kitais išitraukdamas į ištvėmės, tikslumo, kliūčių įveikos reikalingas veiklas, laikydamasis kartu su kitais sukurtų grupės taisyklių ir tvarkos, vaikas ugdomi valingą dėmesio ir elgesio kontrolę. Mokytojo padedamas, vaikas išbando dėmesio sutelkimo, nukreipimo ir perkėlimo, impulsų ar netinkamo elgesio slopinimo, aktyvinamosios kontrolės (savęs motyvavimas atlikti tai, ko daryti</p>

<p>5-asis žingsnis. Nusiramina, atsipalaiduoja, išėjęs iš įtampą keliančios situacijos, pabuvęs vienas, klausydamasis ramios muzikos, žaisdamas ar kalbėdamasis su kitais. Žaisdamas ir atlikdamas sudominusią veiklą, geba sutelkti dėmesį ir pastangas, ištvėrę, slopinti impulsyvius veiksmus. Ramioje situacijoje konfliktą sprendžia žodžiais, o ne veiksmais, siūlo kelis sprendimo būdus, numatydamas jų pasekmes. Nesunkiai laikosi grupėje numatytos tvarkos, susitarimų ir taisyklių, supranta lūkesčius savo elgesiui grupėje ir kitoje aplinkoje (per išvykas), pats primena kitiems tinkamo elgesio taisykles.</p> <p>6-asis žingsnis. Pats taiko įvairius nusiramino, atsipalaidavimo būdus, siūlo juos kitiems. Geba atidėti norų patenkinimą, ieško taikių sprendimų, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti pyktį, supranta taisyklių prasmę ir dažniausiai jų laikosi. Bando susilaikyti nuo netinkamo elgesio provokuojančiose situacijose jas ignoruodamas; vienas ir kartu su kitais ieško taikių išeičių, kad neskaudintų kitų. Stengiasi suvaldyti savo pyktį, įniršį. Supranta susitarimų, taisyklių prasmę bei naudingumą ir dažniausiai savarankiškai jų laikosi. Lengvai priima dienos ritmo pasikeitimus.</p>	<p>nesinori) būdus, ugdomi veiklos planavimo ir laiko valdymo gebėjimus. Sau kelia paprastus asmeninius ar veiklos tikslus ir jų siekia, susidūręs su kliūtimis, keičia veikimo ar elgesio būdus, atkakliai stengiasi jas įveikti, kreipiasi pagalbos ir ją priima. Mokosi stabelėti ir apmąstyti savo veiklą ar elgesį, kad pasirinktų tinkamiausius būdus. Stebėdamas suaugusiųjų ir bendraamžių elgesį, žiūrėdamas filmukus, klausydamas skaitomų knygų, vaikas aiškina, koks elgesys yra tinkamas ar netinkamas, kas yra teisinga ar neteisinga ir kodėl, klausinėja apie reikalavimus savo elgesiui namuose ir ugdymo įstaigoje, stengiasi pagal įgytą supratimą elgtis tinkamai.</p> <p>Siekia užmegzti ir palaikyti asmeninius ryšius su kitais žmonėmis, tyrinėti savo ir kitų panašumus bei skirtumus, pratintis pagalvoti apie kitus ir jų poreikius, būti geranorišku, draugišku, mokytis bendrauti, bendradarbiauti, sugyventi.</p>
SAVIVOKA IR SAVIGARBA	
Vertybinių nuostatų. Pasitiki savimi ir savo gebėjimais, gerbia save ir kitus.	
Esminiai gebėjimai. Pažįsta savo kūną, pasako, kad yra berniukas (mergaitė), supranta savo augimą ir gebėjimų tobulėjimą, prisistato kitam, komentuoja, kuo domisi, kas patinka (nepatinka), supranta ir gina savo bei kitų teises būti ir žaisti kartu, priskiria save savo šeimai, grupei, įstaigos bendruomenei, žino savo tautybę, tėvynę.	
Pasiekimų srities dėmenys: savo kūno pažinimas; asmeninio tapatumo jausmas ir teigiamas savęs vertinimas; bendrystės su šeima ir grupe jausmas; kalbinio, tautinio ir pilietinio tapatumo jausmas.	
Numatomi pasiekimai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Vaikas pradeda jausti savo kūną – tyrinėja rankas, kojas, stebi judesius. Reaguoja į savo vardą šypsodamasis, guguodamas, gestikuliuodamas. Palaiko ryšį su artimais žmonėmis akių kontaktu, veido išraiška, balsu, gestais. Teigiamai reaguoja į žaidimus ir daineles gimtąja bei kitomis kalbomis.</p>	<p>Vaikas žaidžia ir tyrinėja savo kūną: rodo galvą, rankas, kojas, vardina kūno dalis. Savo augimą pajaučia per didėjančią savarankiškumą kasdienėse veiklose, matuodamiesi išaugtus drabužėlius ar batus, naudodami ūgio matuoklius, žiūrindami anksčiau darytas savo nuotraukas. Tyrinėja save veidrodyje, nuotraukose save atpažįsta. Prisistato žaidimų metu: sako savo vardą, pasako, ar jis berniukas ar mergaitė. Kalba apie save pirmuoju asmeniu: „Aš noriu“, „Aš</p>

<p>2-asis žingsnis. Atpažįsta save nuotraukose ir veidrodyje, pavadina kelias kūno dalis. Supranta, ką gali padaryti pats, džiaugiasi savo gebėjimais. Rodo prierašumą tėvams, pasitiki suaugusiais, domisi kitais vaikais. Įsitraukia į etnokultūrinius žaidimus, klausosi tautosakos kūrinių.</p> <p>3-iasis žingsnis. Eksperimentuoja kūno judesiais, pavadina 5–6 kūno ir veido dalis, pasako, kiek jam metų. Pasako savo vardą, lytį, kalba apie save pirmuoju asmeniu. Siekia savarankiškumo, patogiai jaučiasi grupėje, domisi kitų vaikų žaidimais. Suaugusiojo skatinamas domisi kultūriniais simboliais, teigiamai reaguoja į kita kalba kalbančius žmones.</p>	<p>galiu“, „Aš pats“. Bando apsirengti, susitvarkyti žaislus, parodydamas savarankiškumą. Žaidžia su kitais vaikais grupėje, domisi jų veiklomis. Pasakoja apie savo šeimą: kas yra mama, tėtis, brolis, sesuo.</p>
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Vaizduoja, komentuoja kai kurias savo kūno savybes, pastebi išvaizdos panašumus ir skirtumus su kitais, pradeda domėtis kūno vidumi. Supranta ir pasako, kaip jaučiasi jis pats bei kiti. Piešia savo šeimą, supranta save kaip jos narį, aktyviai dalyvauja grupės veiklose. Supranta, kai kalbama kita kalba, dalinasi savo kultūriniais išpūdžiais, domisi kitų kultūrų simboliais. Mėgaujasi atsakomybe, reiškia nuomonę jam aktualiais klausimais.</p> <p>5-asis žingsnis. Tyrinėja kūno galimybes, pradeda jausti erdvę, aiškinasi kūno sistemų funkcijas. Supranta savo tęstinumą – atpažįsta save kūdikystės nuotraukose, svarsto, kuo norėtų būti suaugęs. Kalba apie šeimą, grupės draugus, savo vietą bendruomenėje. Pasako savo gimtąją kalbą, samprotauja apie savo šalies ir kitų kultūrų skirtumus, vaizduoja šalies simbolius.</p> <p>6-asis žingsnis. Išbando naujus būdus tyrinėti kūno augimą, stebi kūno sistemų veiklos ženklus, teigiamai vertina savo savybes ir gebėjimus. Dalyvauja šeimos, grupės ir mokyklos veiklose, prisideda prie sprendimų priėmimo. Žino savo tautybę, šalį, adresą. Domisi savo ir kitų šalių simboliais, kalba, žmonių gyvenimo būdu, supranta žmonių lygybę, išskiria panašumus ir skirtumus tarp šalių. Dažniausiai laikosi šeimos, grupės, mokyklos vertybių, pareigų ir teisių.</p>	<p>Žaisdamas, kurdamas savo augimo laiko juostas, įsitraukdamas į mokytojo tikslingai pasiūlytas savo augimo tyrinėjimo veiklas (matavimai, kūno kontūro apvedimas, pėdų, plaštakų atspaudai, talentų šou ir kt.), vaikas išvelgia pokyčius, apibūdina savo kūno augimą ir naujai įgytus gebėjimus, savo asmenines savybes, stiprybes, sau priimtinausius mokymosi būdus, stiprina pasitikėjimą savimi ir savo gebėjimais. Darydamas klaidas ir jas taisydamas vaikas plėtoja atkaklumą, gebėjimą įveikti iššūkius. Tyrinėja žmogaus gyvenimo ciklą, piešia ir samprotauja, kaip atrodys užaugę, ką norėtų išmokti netolimoje ateityje, kuo norėtų tapti tolimoje ateityje. Komunikuodamas su grupės mokytoju, siekia jo elgesio modelio, mokosi suprasti, gerbti, toleruoti ir priimti kita kalba kalbantį, kitaip besielgiantį, mažiau gebantį vaiką. Tyrinėja būdus, kurie padeda suprasti vieniems kitus, įtraukti kitus vaikus į bendrus žaidimus ir veiklas. Žaisdamas ir dalyvaudamas grupinėse veiklose, mokosi išklaustyti ir suprasti skirtingas nuomones, jas priimti ir derinti. Su mokytojo pagalba aiškinasi nesutarimų esmę, išklauso kitų nuomones ir ieško visiems priimtinių sprendimų. Su mokytojo pagalba mokosi atpažinti patyčias ir atrasti būdus, kaip jų išvengti. Dalyvauja grupės sprendimų priėmimo, bendrose diskusijose, siūlo idėjas, kaip pertvarkyti grupės ar lauko aplinką. Grupinėse veiklose paeiliui lyderiauja, svarsto kitų pasiūlytas idėjas ir ieško kompromisų. Tyrinėja žmonių panašumus ir įvairovę per žaidimus, bendravimą ir kūrybines veiklas. Atranda būdus, kaip užmegzti emocinį kontaktą, palaikyti pagarbų bendravimą tiek gyvai, tiek nuotoliniu būdu. Mokosi pažinti savo bendruomenę: šeimą, grupę, ugdymo įstaigą, tautą ir šalį.</p>

	Domisi savo ir kitų kultūromis, tyrinėja gimtąją kalbą, šalies simbolius, šventes ir tradicijas. Mokantis naujų dalykų, drąsiai imasi naujų sumanymų ir lyderystės (padėti mažiau gebančiam, dalintis patirtimi).
<p>Pedagoginės strategijos. Mokytojai išnaudoja kasdienes situacijas (konfliktus, džiaugsmo akimirkas ir kt.) emocijų aptarimui ir analizei, jausmų pažinimui, empatijos ugdymui. Siekia paskatinti vaikus užmegzti ir palaikyti asmeninius ryšius su kitais žmonėmis, tyrinėti savo ir kitų panašumus bei skirtumus, pratintis pagalvoti apie kitus ir jų poreikius, būti geranorišku, draugišku, mokytis bendrauti, bendradarbiauti, sugyventi. Skatina vaiką tyrinėti savo kūną per žaidimus, daineles, eilėraščius apie jų panašumus ir skirtumus. Organizuoja, palaiko vaikų žaidimus, kurie skatina juos bendrauti ir dalintis žaislais. Rodo empatijos, emocijų kontrolės ir pagarbos pavyzdžius, padeda vaikui suprasti kitų emocijas ir veiksmus.</p> <p>Ugdymo organizavimo formos. Individualios ir mažų grupių veiklos, kūrybinės dirbtuvės, kurių metu išreiškiamos įvairios emocijos, įvairiomis raiškos formomis. Laisvas žaidimas kartu su suaugusiais ar bendraamžiais, kuris skatina tyrinėjimą. Struktūruotos veiklos (žaidimai su taisyklėmis, sensorinės veiklos). Kasdienės rutinos (valgymas, tvarkymasis, pasiruošimas veikloms) kaip ugdymo dalis. Emocijų tyrinėjimo užsiėmimai su veidrodžiais, emocijų kortelėmis ar knygomis. Aptariami veikėjų jausmai ir emocijos, skatinant vaikus įsijausti į kitų padėtį.</p> <p>Ugdymosi kontekstai. Grupės aplinka: žaidimų erdvės, veidrodžiai, šeimos nuotraukų kampelis. Sensorinio lavinimo kambarys: tyrinėja įvairiais pojūčiais savo jusles, atranda nusiramino, atsipalaidavimo būdus. Lauko aplinka: kūno judesių tyrinėjimai, bendri žaidimai su kitais vaikais. Socialiniai kontaktai: bendravimas su bendraamžiais, šeimos nariais, mokytoju. Kultūriniai elementai: dainelės, pasakos, veiklos, atspindinčios vaiko aplinką ir šeimos tradicijas. Kuriama aplinka, kurioje vaikas gali saugiai praktikuoti savarankiškumą (pvz., aprengti lėlę, susitvarkyti žaislus).</p>	

17.3. Jautrus kultūrinei ir socialinei įvairovei vaikas ugdomas, siekiant jo ūgties pasiekimų srityse: santykiai su suaugusiais ir bendraamžiais, aplinkos pažinimas.

JAUTRUS KULTŪRINEI IR SOCIALINEI ĮVAIROVEI	
SANTYKIAI SU SUAUGUSIAISIAIS IR BENDRAAMŽIAIS	
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs geranoriškai bendrauti ir bendradarbiauti su suaugusiais ir bendraamžiais.	
Esminiai gebėjimai. Pasitiki mokytojais, juos gerbia, ramiai jaučiasi su jais kasdienėje ir neįprastoje aplinkoje, iš jų mokosi, drąsiai dalinasi savo mintimis, žino, kaip elgtis su nepažįstamais suaugusiais. Geranoriškai elgiasi su bendraamžiais, natūraliai priima kitų skirtumus, draugauja bent su vienu vaiku, supranta savo žodžių ir veiksmų pasekmes sau ir kitiems.	
Pasiekimų srities dėmenys gebėjimas užmegzti ir palaikyti geranoriškus, pagarbius santykius su suaugusiais ir kitais vaikais; gebėjimas bendrauti, mokymasis bendradarbiauti; gebėjimas atpažinti ir pripažinti savo ir kitų panašumus bei skirtumus; gebėjimas prisidėti prie grupės gerovės kūrimo.	
Numatomi pasiekimai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
1-asis žingsnis. Atpažįsta ir džiaugiasi pamatęs suaugusįjį, mėgsta apkabintis, įsitraukia į kasdienę rutiną ir žaidimus. Inicijuoja bendravimą su suaugusiuoju ar vaiku per žvilgsnį, mimiką, balsą ir gestus. Stebi ir dalinasi emocijomis su suaugusiuoju.	Vaikas mokosi būti ir veikti šalia kitų ir kartu su kitais įsitraukia į bendrus žaidimus ir veiklas grupelėje. Bendrose veiklose ugdomi jautrumą kito poreikiams: mokosi suprasti, ką jaučia, ko nori kitas, bando atliepti kito jausmus ar norus.

<p>2-asis žingsnis. Parodo prierašumą juo besirūpinančiam suaugusiajam ir skiria jį nuo nepažįstamų žmonių. Mėgdžioja suaugusiojo veido išraišką, veiksmus ir žodžius, bendrauja su kitais vaikais. Inicijuoja bendravimą ir prašo pagalbos, kai reikia.</p> <p>3-iasis žingsnis. Drąsiai išbando naujas veiklas ir ieško bendraamžių draugijos. Siekia savarankiškumo, tikisi palaikymo ir pagyrimo už savo iniciatyvas. Mėgdžioja, tačiau savaip pertvarko suaugusiųjų veiksmus, dalyvauja žaidimuose su kitais vaikais. Trumpam įsitraukia į bendrą žaidimą, pakaitomis su kitu vaiku žaidžia tuo pačiu žaislu. Pradeda suprasti, kuris daiktas yra jo, kuris – kito, o kuriuo naudojama bendrai.</p>	<p>Pajaučia jį supančių žmonių išvaizdos, aprangos, amžiaus panašumus ir skirtumus, jeigu jie yra labai akivaizdūs, vaikui atkreipus į tai dėmesį, mokytojo yra įvardijami, pakomentuojami. Matydamas save veidrodyje, nuotraukose tyrinėja aš – ne aš ribas; kasdienėje rutinoje ir veiklose atsirinkdamas savo drabužėlius ar žaislus aiškinasi mano – tavo santykį, ko nors turėjimą (ką turiu aš – ką turi tu).</p> <p>Natūraliai per užmegztus emocinius ryšius jaučia savo šeimą kaip bendruomenę. Vaikų grupę kaip bendruomenę pajaučia, kai užsimezga emocinis ryšys su mokytoju ir grupės vaikais. Vaiko supratimas apie šeimą ir vaikų grupę plečiasi kartu su mokytoju ir tėvais kuriant šeimos ir grupės medį, dalyvaujant šeimos dienose grupėje, žaidžiant savo šeimos ir kitų šeimų pasiūlytus žaidimus, žiūrinėjant šeimos narių ir grupės vaikų nuotraukas.</p>
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Lengvai atsiskiria nuo tėvų, pasitiki mokytojais, tariasi ir guodžiasi. Bendrauja su nepažįstamais, jei šalia yra mokytojas. Turi pastovių žaidimų draugų, žaidžia poroje ar grupelėje, sprendžia nesutarimus. Pastebi išvaizdos, pomėgių ar kalbos panašumus bei skirtumus. Prisideda prie grupės taisyklių kūrimo.</p> <p>5-asis žingsnis. Drąsiai bendrauja su mažiau pažįstamais žmonėmis, turi nuolatinis draugus. Derasi dėl elgesio ribų, drauge siekia tikslų, dalinasi žaislais. Noriai bendrauja su skirtingų kultūrų vaikais. Sprendžia konfliktus savarankiškai arba kreipiasi pagalbos. Suvokia savo ir kitų teises bei pareigas grupėje.</p> <p>6-asis žingsnis. Geranoriškai, mandagiai bendrauja su vaikais ir suaugusiaisiais. Palaiko ilgalaikę draugystę, rodo iniciatyvą bendradarbiauti. Tinkamai išsako savo nuomonę, tarpininkauja sprendžiant nesutarimus. Priima ir gerbia socialinius bei kultūrinius skirtumus. Suvokia savo veiksmų pasekmes grupei ir siekia bendro susitarimo.</p>	<p>Vaikas aktyviai dalyvauja mokytojo inicijuotose veiklose, priima bendrus grupės sprendimus, diskutuoja, siūlo idėjas aplinkos pertvarkymui, patiria demokratiškų santykių vertę. Grupinėse veiklose paeiliui lyderiauja, apsvarsto pasiūlymus, ieško kompromisų. Pats inicijuoja žaidimus ir veiklas, derina idėjas, kuria taisykles, padeda kitiems, mokosi draugystės ir emocinių ryšių palaikymo. Lygindamas išvaizdos ypatumus, pomėgius, kalbėdamasis apie šeimą ir namus, kurdamas bendrus darbus, švėsdamas ar bendraudamas su kitų tautybių bendraamžiais, jis tyrinėja žmonių panašumus ir skirtumus. Mokytojo padedamas, vaikas tyrinėja bendruomenių ryšius – šeimos emocinius saitus, ugdymo įstaigos draugystę, tautinius papročius ir kultūrą, valstybės demokratines vertybes bei religines bendruomenes. Patirdamas šiuos ryšius, ugdomosi priklausymo jausmą ir mokosi lygiaverčio bendravimo. Vaikas formuojasi pilietinį tapatumą laikydamasis pareigų ir teisių šeimoje, grupėje, kieme. Jis tyrinėja demokratiją, dalyvauja pažintinėse išvykose, analizuoja savo aplinką ir siūlo idėjas jos išsaugojimui. Padedamas mokytojo, įsitraukia į aplinkos tvarkymo, pagalbos žmonėms ir gyvūnams, labdaros iniciatyvas. Žaisdamas ir tyrinėdamas, susipažįsta su skirtingomis tautomis ir šalimis, analizuoja Lietuvos ir kitų kraštų simbolius, kalbą, gyvenimo būdą. Mokosi pagarbiai bendrauti su įvairių kultūrų ir socialinių grupių žmonėmis, ugdydamas toleranciją ir supratingumą. Mokydamasis iš mokytojo elgesio, supranta ir priima skirtingus žmones, tyrinėja būdus, kaip įtraukti kitus į veiklas, išklauso bei derina</p>

	skirtingas nuomones. Su mokytojo pagalba sprendžia nesutarimus, mokosi atpažinti ir išvengti patyčių. Žaisdamas, kurdamas, dalindamasis patirtimi su įvairių amžių, tautybių, profesijų žmonėmis, jis suvokia pasaulio įvairovę. Per medijas, muziką, daile, virtualius susitikimus ir keliones susipažįsta su skirtingomis kultūromis. Gilina supratimą apie bendruomenių skirtumus – nuo šeimos iki tautų ir žemynų lygmens.
APLINKOS PAŽINIMAS	
Vertybinė nuostata. Nori pažinti ir suprasti aplinkinį pasaulį, džiaugiasi sužinojęs ką nors nauja.	
Esminiai gebėjimai. Pažįsta jam suprantamus socialinius, kultūrinius ir gamtos objektus bei reiškinius, juos įvardija ir apibūdina, žinojimą pritaikydamas žaidimuose ir kitose veiklose.	
Pasiiekimų srities dėmenys: gebėjimas pažinti socialinę ir kultūrinę aplinką; gebėjimas pažinti gamtinę aplinką; pagarbus santykis su gyvybe ir aplinka.	
Numatomi pasiekimai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Veido išraiška, mimika, gestais, garsais reaguoja į artimiausioje aplinkoje esančius žmones ir daiktus. Atkreipia dėmesį į artimiausioje aplinkoje esančius gyvosios gamtos objektus. Emocijomis reaguoja į gamtos objektus ir žmogaus sukurtus daiktus bei reiškinius (garsus, vaizdus, skonius).</p> <p>2-asis žingsnis. Stebi ir atpažįsta artimiausią savo aplinką, orientuojasi namų ir grupės aplinkoje. Pažįsta ir pavadina kai kuriuos žmones, jų veiksmus, aplinkoje esančius daiktus, jų atvaizdus. Žino kai kurių buitinių (šukos, šaukštas) ir kultūrinių (būgnai, knyga) daiktų paskirtį ir jais naudojasi. Pažįsta ir pavadina („savo kalba“, garsažodžiu ar tiksliu pavadinimu) kai kuriuos gyvūnus, augalus, jų atvaizdus ir gamtos reiškinius (lietus, vėjas).</p> <p>3-iasis žingsnis. Atpažįsta ir reaguoja į netolimoje praeityje vykusius šeimos ar grupės įvykius, užfiksuotus nuotraukose, įrašuose ir kt. Natūraliai išitraukdamas į kasdienes, rutininius įvykius ir veiklas, parodo, kad žino paros dalių seką ir jaučia veiklų trukmę (vyko ilgai ar trumpai). Pažįsta daugiau artimiausioje aplinkoje esančių augalų, gyvūnų, pradeda vartoti tikslus jų pavadinimus. Dalyvauja prižiūrint augalus. Atpažįsta rečiau pasitaikančius gamtos reiškinius (vaivorykštė, perkūnija).</p>	<p>Vaikas tyrinėja grupės aplinką, stebi daiktų vietą, bando orientuotis erdvėje. Mokytojo padedamas mokosi dėti žaislus, knygas ir kitus daiktus į jų vietą. Apibūdina aplinkoje esančius daiktus, juos įvardija. Pavadina artimiausius žmones (mokytoją, draugus). Stebi ir atkartoja jų veiksmus. Įsitraukia į mokytojo organizuotas diskusijas apie žmonių veiklas, atsako į klausimus: „Ką daro draugas? Ką mes dabar veikiame?“.</p> <p>Bando naudoti buitinius ir kultūrinius daiktus (šukas, šaukštą, knygą). Stebi, kaip kiti naudojami daiktais. Tyrinėja daiktus, naudoja juos pagal paskirtį ir pasako, ką daro.</p> <p>Pastebi augalus ir gyvūnus paveikslėliuose, knygose, lauke ar grupės aplinkoje. Rodo į juos, bando įvardyti. Atpažįsta dažniausiai matomus gyvūnus ir augalus (šunį, katę, medį), įvardija juos savo kalba ar garsais. Stebi gamtą ir jos reiškinius kartu su mokytoju. Kalba apie orų pokyčius, stebi ir žavisi vaivorykšte, lietumi. Mėgina įvardyti gamtos reiškinius: „Va, spalvos!“, „Klausyk, kaip griaudžia!“. Piešia vaivorykštes, stebi orų pokyčius, fotografuoja gamtos reiškinius. Su mokytojo pagalba laisto augalus. Stebi, kaip auga augalai, liečia jų lapus, žemę.</p> <p>Supranta įvykių seką (po pusryčių – žaidimai, po žaidimų – miegas). Reaguoja į nuotraukas ar pasakojimus apie neseniai vykusias šventes ar veiklas. Pasakoja savo kalba ar gestais, kas vyko ryte ar vakare.</p>

	<p>Laiko trukmę suvokia per savo veiklą (kiek laiko užtrunka kažką padaryti). Eksperimentuoja su skirtingos trukmės muzikinėmis atkarpomis ir smėlio laikrodžiais (1, 5, 10 minučių): „Ką galiu nuveikti, kol ištekės smėlis?“ Paros trukmę ir laiko tėkmės nuoseklumą patiria dėliodamas savo dienos veiklų paveikslėlius.</p>
<p>4-asis žingsnis. Parodo, kad supranta, kurie kultūriniai vaizdai, garsai, judesiai, skoniai, kvapai ar pasakojimai yra iš kitos nei jo paties kultūra. Pažįsta gyvenamosios vietovės objektus ir vietas, pastebi jų pasikeitimus. Pasako miesto (kaimo), kuriame gyvena, pavadinimą. Įsitraukia į veiklas, puoselėjančias šeimos ir liaudies tradicijas. Įvardija paros dalis, sieja jas su savo gyvenimo ritmu. Atpažįsta ir pavadina kelis dažniausiai stebėtus gyvūnus, augalus, grybus, negyvosios gamtos objektus (upė, akmuo), reiškinius (pūga, saulėlydis), nusako akivaizdžius jų požymius. Pasako metų laikų pavadinimus, samprotauja, kas būdinga metų laikams.</p> <p>Stengiasi saugoti socialinės, kultūrinės ir gamtinės aplinkos objektus. Bando rūšiuoti atliekas, tausoti medžiagas, išteklius (išjungia šviesą). Gamtos, kultūros grožį ir įvairovę stengiasi išreikšti savo kūryboje.</p> <p>5-asis žingsnis. Vaizduoja, pasakoja apie savo šeimą, jos buitį, tradicijas, domisi, kuo tos tradicijos skiriasi nuo kai kurių kitų kultūrų. Pristato savo gimtąjį miestą ar gyvenvietę, kelis žinomus objektus ir vietas, gatvę, kurioje gyvena, kurioje yra jo ugdymo įstaiga. Iš savo grupės gali savarankiškai nueiti į kitas ugdymo įstaigos erdves (salę, dailės studiją). Pradedą suvokti praeitį, dabartį, ateitį: pasako, ką veikė vakar, ką veikia šiandien, ką veiks rytoj; sudėlioja dienos ar ilgesnio laikotarpio įvykius chronologine seka. Atpažįsta ir pavadina ne tik stebėtus vietinius, bet ir kai kuriuos tolimųjų kraštų augalus ir gyvūnus, samprotauja apie jų gyvenimo būdą ir buveines. Paaiškina, kaip daržoves, vaisius ir kitas gamtos gėrybes vartoti maistui. Stebėdamas ar prižiūrėdamas augalus ar gyvūnus, komentuoja jų pokyčius. Fiksuodamas gamtinių objektų stebinius, įžvelgia kai kuriuos akivaizdžius objektams būdingus požymius. Pažįsta keletą dangaus kūnų, gamtos reiškinių, kurių negali ar kuriuos pavojinga stebėti iš arti (ugnikalnių išsiveržimas, viesulas, žvaigždės). Eilės</p>	<p>Vaikas stebi, renka, tyrinėja, grupuoja, atpažįsta ir pavadina augalų dalis (lapai, žiedai, vaisiai, sėklos ir pan.), pajunta tekstūrų skirtumus, vaisiuose suranda sėklas. Dalinasi mintimis, kam reikalingi medžiai (teikia pavėsi, jame prieglobstį randa gyvūnai), mokytojui padedant, išsiaiškina, kad medžiai gamina deguonį, kuris būtinas žmonių ir gyvūnų kvėpavimui, ir supranta, kad medžius reikia saugoti ir sodinti. Darže, ant palangės sodina, prižiūri augalus, stebi, matuoja, fiksuoja, kaip jie auga. Prižiūrėdamas augalus mokosi rūpintis gamta ir aplinka, prisiimti atsakomybę, pasitikėti savo jėgomis.</p> <p>Vaikas dalinasi savo patyrimu ir išgyvenimais apie naminių gyvūnų, taip pat turimų namuose augintinių auginimą. Stebi gyvūnus savo aplinkoje, kai kuriuos mūsų ir svetimų kraštų gyvūnus atpažįsta paveikslėlių knygoje, animaciniuose filmuose. Gyvūnus atpažįsta iš jų kūno formos, išskirtinių požymių, gyvenamųjų vietų, mėgdžioja gyvūnų balsus, būdingus judesius. Diskutuoja apie gyvūnų naudą, aiškinasi, ko reikia, kad gyvūnai gyventų, gerai jaustųsi. Stebi kieme sutiktus gyvūnus (sraigės, vabzdžius, vorus, varles, paukščius). Svarsto ir aiškina, kaip gyvūnai prisitaikę prie aplinkos (išvaizda, elgesys), kokie žmogaus ir gyvūnų santykiai (teikia džiaugsmą, ramina, skatina norą rūpintis, teikia naudą), per rūpinimąsi gyvūnais ugdomi pagarbą gyvajai gamtai. Tyrinėja, aiškinasi, kas ir kaip vyksta gamtoje, pastebi gyvosios ir negyvosios gamtos vienovę: augalui reikia dirvožemio, vandens, saulės šviesos; gyvūnui – maisto, vandens, būsto.</p> <p>Mokytojo padedamas, vaikas seka paros, metų ciklą. Aiškinasi, kaip gyvena augalai ir gyvūnai – dieną ir naktį, skirtingais metų laikais, kokie pasikeitimai vyksta jų gyvenime. Pasirinkęs kelis darželio kieme augančius augalus, stebi ir fiksuoja (piešia, fotografuoja, matuoja) vienmečių augalų gyvenimo ciklą (pavasariį išdygsta, užauga, vasarą žydi, subrandina vaisius, išbarsto sėklas ir vėlyvą rudenį nunyksta); medžių metų ciklą (pavasariį sužaliuoja, žydi ir sėklas išbarsto kasmet, žiemą išgyvena numetę lapus, nesimaitindami). Klausosi mokytojo skaitomų tekstų, varto knygas apie gamtą, žiūri vaizdo įrašus ir</p>

tvarka išvardija metų laikus, pasako, kaip skirtingais metų laikais gyvena kai kurie gyvūnai, augalai. Rodo pagarbą gyvajai ir negyvajai aplinkai, kultūros reiškiniams ir objektams, supranta, kad jo elgesys gali paveikti gamtinę ir kultūrinę aplinką, stengiasi prisiimti atsakomybę už jų išsaugojimą. Savo kūryboje vaizduoja asmeninį emocinį santykį su gamtos ir kultūros objektais.

6-asis žingsnis. Pasako savo šalies ir sostinės pavadinimą. Papasakoja apie tradicines šventes, jas palygina su kai kuriomis kitų tautų šventėmis. Skiria ir pavadina suaugusių šeimos narių ir kitas dominančias profesijas, pasakoja, ką dirba aptariamų profesijų atstovai, kokia jų sukurtų daiktų ir paslaugų vertė, kaip vyksta jų mainai. Samprotauja apie tai, kaip žmonės gyvena, ką dirbo seniau, kokie daiktai buvo naudojami, kaip jie pasikeitė, kaip atrodo dabar. Vartoja savaitės dienų pavadinimus, žodžius praeičiai, dabarčiai, ateičiai apibūdinti. Išvelgia gyvūnų ir augalų kai kuriuos panašumus ir skirtumus, pagal kuriuos juos grupuoja. Dalinasi savo žiniomis apie tai, kur gyvena ir kuo minta gyvūnai, kur kokie augalai, grybai auga, kokių sąlygų jiems reikia. Pradeda suprasti Žemės, Saulės, Mėnulio ir kitų dangaus kūnų ryšius. Išvelgia, kaip keičiasi kai kurių gyvūnų ir augalų gyvenimas skirtingais metų laikais. Jaučiasi atsakingas už socialinę, kultūrinę ir gamtinę aplinką bei jos ateitį: apmąsto ir siūlo būdus, kaip ja rūpintis, prižiūrėti, puošti. Paaiškina, kodėl išteklius reikia tausoti. Tyrinėdamas savo šalies ir nutolusių vietovių gyvenamąsias sąlygas, samprotauja apie žmogus ir gamtos ryšį. Pradeda jausti prierašumą artimiausiai socialinei, kultūrinei ir gamtinei aplinkai, išreiškdamas jį veikloje ir kūryboje.

išsiaiškina, kad žiemą vieni gyvūnai įminga, kiti išlieka aktyvūs, nes dar gali susirasti maisto, dauguma paukščių žiemoti išskrenda į šiltesnius kraštus. Skirtingais metų laikais vaikai stebi būdingus gamtos požymius.

Aptaria ir supranta, kad žmogaus išmestos atliekos gali būti pavojingos gamtai, mokosi taupiai naudoti vandenį, popierių, priemones, nešvaisto jų be reikalo, suprasdami, kad taip prisideda prie Žemės išteklių tausojimo, tvarumo.

Vaikas pasakodamas, ką veikė per dieną, savaitę, dėliodamas paveikslėlius, pradeda pavadinti paros dalis (rytas, diena, vakaras, naktis), savaitės dienas, pasako, ką veikė vakar, ką veikia šiandien, ką veiks rytoj.

Dalyvauja etnokultūrinuose, pilietiniuose renginiuose ir edukacinėse programose. Padedamas mokytojo, pažįsta ir išreiškia pagarbą pagrindiniams savo šalies simboliams (vėliava, herbas, himnas), tyrinėja šalies žemėlapi, domisi vėliavos spalvų reikšmėmis, gintaru, Gedimino pilimi ir kitais simboliais bei kultūros objektais, iš įvairių medžiagų konstruoja savo regiono ar šalies mėgstamiausių vietų modelius. Iš pasakojimų, pokalbių grupėje, šeimose ir iš socialinės medijos pažįsta iškilius savo šalies ir kitų šalių asmenybes (dainininkus, sportininkus ir kt.).

Dalyvaudamas tradicinėse ir valstybinėse šventėse, klausydamasis skaitomų istorinių pasakojimų, lankydamasis muziejuose, pilyse, sužino keletą Tėvynės istorijai svarbių įvykių ir žymių veikėjų. Atpažįsta liaudies dainas ar kitą tautosakos paveldą (mįslės, greitakalbes, liaudies žaidimus, patarles ir kt.), žmonių sukurtą praeityje. Aiškinasi, tyrinėja, diskutuoja, kas mums gali ką nors papasakoti apie praeitį, dabartį, ateitį, ir atranda keletą informacijos šaltinių: ilgaamžiai ir modernūs statiniai, senoviniai ir „ateities“ daiktai, praeityje darytos nuotraukos, iliustruotos knygos, filmai, skaitmeniniai informacijos šaltiniai. Vaikas su mokytoju, draugais kuria praeities, dabarties, ateities paveikslus, laiko juostas. Su mokytojo pagalba atranda ir tyrinėja vaiką dominančias savo darželio, rajono ir (ar) miesto istorines vietas, gamtines erdves, skulptūras ir žaidimų aikšteles.

Pedagoginės strategijos. Aktyvus įsiklausymas ir diskusijų moderavimas. Bendrų sprendimų priėmimo skatinimas. Vaikų idėjų reflektavimas ir integravimas į ugdymo procesą. Skatinimas pažinti vieni kitus ir veikti žmonių įvairovėje. Demokratiškas principų laikymasis per praktines patirtis. Vaikų savarankiškumo skatinimas leidžiant jiems patiems inicijuoti veiklas. Refleksijos apie bendradarbiavimą ir konfliktų sprendimą. Pilietinio tapatumo ir priklausymo bendruomenei jausmų ugdymas. Vaikų tyrinėjimo ir stebėjimo skatinimas. Atsakomybės už gamtą ir jos išteklius ugdymas. Mokytojo kaip stebėtojo ir konsultanto vaidmens stiprinimas – mokytojas, stebėdamas vaikų iniciatyvas ir poreikius, ne primeta kryptį, o jautriai

reaguoja, pateikdamas papildomas priemones, klausimus ar pasiūlymus, kurie padeda vaikui gilinti tyrinėjimą, plėsti idėjas ir savarankiškai spręsti iškilusias problemas.

Ugdymo organizavimo formos. Grupinės ir individualios veiklos. Diskusijos ir sprendimų priėmimas drauge. Kūrybiniai projektai ir teminės veiklos. Laisvas žaidimas mažose grupelėse. Vaidmenų žaidimai ir scenarijų kūrimas. Taisyklių kūrimas ir aptarimas. Paramos ir pagalbos draugams situacijos. Diskusijos apie skirtumus ir jų vertę. Konfliktų sprendimo mokymas. Pažintinės išvykos, edukacijos, akcijos. Eksperimentai ir gamtos tyrinėjimai. Augalų sodinimas ir priežiūra. Atliekų rūšiavimas ir tvarumo praktikos. Vaikų savarankiškai organizuoti žaidimai. Kūrybinės dirbtuvės ir bendri projektai.

Ugdymosi kontekstai. Grupės aplinkos pertvarkymas pagal vaikų idėjas. Eksperimentavimai tyrinėjimų ir eksperimentų kambaryje. Lauko erdvės pritaikymas žaidimams. Kasdieniai ritualai. Žaidimų ir kūrybos erdvės grupėje. Šeimos nuotraukų kampelis. Virtualūs susitikimai su vaikais iš kitų kultūrų. Išvykos ir edukacinės veiklos miesto erdvėse. Dalyvavimas socialinėse akcijose. Tyrinėjimai gamtoje. Gamtos kalendoriaus pildymas. Kūrybinės veiklos apie gamtos apsaugą ir tvarumą.

17.4. Lanksčiai mąstantis vaikas ugdomas, siekiant jo ūgties pasiekimų srityse: matematinis mąstymas, skaitmeninis sumanumas.

LANKSČIAI MĄSTANTIS	
MATEMATINIS MĄSTYMAS	
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs pažinti pasaulį jam suprantamais matematiniais būdais.	
Esminiai gebėjimai. Atranda skaičių ir figūrų pasaulį, plėtoja supratimą ir kalbą apie skaičiavimo ir matavimo būdus, jų taikymą aplinkai pažinti, problemoms spręsti, geba išreikšti pastebėjimus apie objektų kiekį, formą, dydį, sekas, vietą ir judėjimo kryptį.	
Pasiekimų srities dėmenys: skaičiaus pajauta, samprotavimai apie kiekį ir duomenis; mato pajauta ir išmatuojamų dydžių palyginimas; geometrinių modelių pažinimas; vietos ir krypties apibūdinimas, sekų tyrinėjimas.	
Numatomi pasiekimai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Sugriebia daiktą, jį meta (paleidžia), siekia kito daikto, naudoja kūno kalbą (gestus, mimiką) parodydamas, kad supranta, ką reiškia „yra“ („nėra“), „dar“, „taip“ („ne“). Stebi įvairius objektus, deda vieną daiktą ant kito. Susidomi, matydamas formą, dydžiu ar spalva išsiskiriantį daiktą. Emocingai reaguoja į pasikartojančius garsus, judesius.</p> <p>2-asis žingsnis. Supranta, kad žodžiai „vienas“, „du“, „trys“ siejami su atitinkamu daiktų kiekiu. Į klausimą „Kiek..?“ atsako „vienas“, „du“ arba „mažai“, didesnę nei dviejų daiktų kiekį įvardija žodžiu „daug“. Mažesnius objektus įdeda į didesnius, surikiuoja du tris daiktus pagal ilgumą ar stambumą į vieną eilę.</p>	<p>Vaikas daiktų pasaulį pažįsta ir atpažįsta visais jutimais, padedančiais suvokti daiktų spalvą, formą, garsą, kvapą, skonį, tekstūrą. Pirmaisiais gyvenimo metais vaikas grupėje esančius įvairius daiktus tyrinėja juos griebdamas, liesdamas, mesdamas, kišdamas į burną, kramtydamas, domisi judančiais, garsus skleidžiančiais, ryškių spalvų daiktais. 2–3 metų vaikas daiktus rūšiuoja pagal formą, spalvą, dydį, naudodamas rūšiavimo žaislus ir sensorines priemones; Žaisdamas ir tyrinėdamas pažįsta artimiausioje aplinkoje esančius daiktus, pajaučia jų skirtumus. Vaikas stebi ir yra įtraukiamas į situacijas, kuriose minimi skaičiai, yra skaičiuojama. Padedamas mokytojo, vaikas atranda, kad „vienetą“ galima susieti su vienu daiktu, kad skaičiuojant naudojama ta pati žodžių seka, o paskutinis skaičių sekos skaičius reiškia suskaičiuotą objektų kiekį. Vaikas pradeda nuspėjamai reaguoti į įprastus įvykius, kurių baigtį galima iš anksto</p>

<p>Daugeliu atvejų suranda tokios pačios formos, dydžio ar spalvos objektą, supranta, ką reiškia „toks pat“, „kitoks“. Supranta bent keturis žodžius, kuriais mokytojas apibūdina paties vaiko ar objekto judėjimą erdvėje (pvz., įeiti (išeiti), pažiūrėti į viršų (žemyn), įdėti (išimti) ir pan.).</p> <p>3-iasis žingsnis. Nuosekliai įvardija skaičius 1, 2, 3, atpažįsta ir susieja įvairias „matomų skaičių“ išraiškas (rankos pirštai, taškai, brūkšneliai), paduoda tiek daiktų, kiek prašoma. Supranta, ką reiškia būti pirmam, antram. Palygina du daiktus, besiskiriančius tik ilgiu, mase ar tūriu, veikdamas (suartindamas, pakilnodamas, pilstydamas vandenį ar smėlį). Parodo, kuris iš dviejų daiktų yra ilgas – trumpas, sunkus – lengvas, pilnas – tuščias ir pan. Surikiuoja kelių objektų rinkinį pagal ilgumą ar stambumą į vieną eilę. Tapatina, atrenka kelis daiktus (jų vaizdus) pagal spalvą, formą, dydį. Kopijuoja dviejų elementų sekas (vaizdines, garsines, judesio).</p>	<p>numatyti (pavyzdžiui, įjungus jungiklį, žaislas pradeda judėti). Suvokimą, kad įvykis pastovus, vaikas ugdomi žaisdamas su medžiagomis ar objektais, kurie susiję su priežastimi ir pasekmėmis (veiksmai, kurie įvyks). Natūraliai įsitraukia į žaismingą veiklą su daiktais, į kuriuos galima ką nors įpilti, įdėti. Kalbinamas suaugusiųjų, supranta, ką reiškia „pilnas“ ir „tuščias“. Noriai įsitraukia į įvairias eksperimentines ir kasdienėje veikloje pasitaikančias ilgio (pločio, aukščio), masės, tūrio palyginimo veiklas. Jis džiaugiasi drauge su mokytoju ir kitais vaikais atrasdamas vis daugiau būdų daiktų atitinkamiems dydžiams palyginti. Vaikas daiktų ilgį (plotį, aukštį) palygina netiesiogiai, daiktus sugretindamas. Daiktų mases palygina daiktus kilnodamas. Kalbinamas suaugusiojo ima reaguoti į tokią daiktų savybę kaip forma, spalva vis geriau suprasdamas, kai apie daiktą sakoma: „toks pat“, „panašus“, „skiriasi“, „kitoks“. Manipuliuoja figūromis ir objektais erdvėje: apverčia, pasuka, pastumia. Dalyvaudamas įvairiuose judriuose žaidimuose ir veiklose, kuriose laikomasi nurodymų dėl judėjimo krypties ar buvimo vietos, vaikas palaipsniui išmoksta tiksliau apibūdinti savo ir objektų padėtį bei vietą kitų objektų ir žmonių atžvilgiu.</p>
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Įvardija skaičius 1–5, atpažįsta jų skaitmenis. Skaičiuoja daiktus, sieja jų kiekį su skaičiumi. Žymi ir skaičiuoja stebimus objektus, pateikia duomenis grafiškai (lentelėmis, piktogramomis). Lygindamas kiekius, supranta sąvokas „vienu daugiau / mažiau“, „tiek pat“. Atrenka vienodo dydžio daiktus, dažniausiai taiko tiesioginį palyginimą. Pradeda vartoti aukštesniojo laipsnio būdvardžius (ilgesnis, trumpesnis). Atpažįsta daiktus, primenančius skritulį, kvadratą, rutulį, kubą. Klasifikuoja objektus pagal vieną požymį, rūšiuoja pagal du. Kasdienėse veiklose vartoja sąvokas pirmyn–atgal, kairėn–dešinėn, aukšty–žemyn. Piešia paprastą planą su 2–3 objektais. Atpažįsta dviejų pasikartojančių elementų seką, ją pratęsia.</p> <p>5-asis žingsnis. Įvardija ir užrašo skaičius 0–9, sieja su daiktų kiekiu. Palygina iki 5 daiktų rinkinius, atlieka sudėties ir atimties veiksmus 5-ių ribose. Išskaido 4–5 daiktų rinkinį į dvi grupes keliais būdais. Kai tiesiogiai palyginti negali, pasitelkia sutartinį matą. Pradeda vartoti aukščiausiojo laipsnio būdvardžius (ilgesnis, ilgiausias). Be</p>	<p>Vaikas pasirinktus daiktus laisvai rūšiuoja, skirsto į kategorijas: pagal dydį, formą, spalvą, tekstūrą, pradeda rūšiuoti pagal du požymius. Bando suprasti, kaip daiktai veikia, kaip tarpusavyje susiję. Daiktus pažįsta juos stebėdamas, sugretindamas, palygindamas, grupuodamas, rikiuodamas nuo mažiausio iki didžiausio, komponuodamas, konstruodamas. Mokytojo padedamas, ieško panašumų ir skirtumų, sprendžia iškilusias problemas. Veikdamas su daiktais, vaikas mokosi sutelkti dėmesį, mąstyti, prisiminti, tausoti daiktus, ugdomi kantrybę, savikontrolę.</p> <p>Vaikas tyrinėja, kuo tos pačios rūšies daiktai skiriasi vieni nuo kitų (pvz., kamuoliai skiriasi dydžiu, svoriu, spalva) ir nuo kitos rūšies daiktų (pvz., kamuoliai forma skiriasi nuo knygu). Mokytojui padedant, gretina realius daiktus ir jų atvaizdus iš skirtingos perspektyvos (iš šono, viršaus, apačios, šešėlio), pradeda suprasti jų vaizdavimą plokštumoje (pvz., planas). Daiktų dydį vaikas tyrinėja, bandydamas apimti delnais, apglėbti, gretindami su savo ūgiu. Vaikas noriai įsitraukia į suaugusiųjų inicijuotas veiklas, skatinančias tyrinėti, kaip galima palyginti daiktų ilgį (plotį, aukštį) arba tūrį, kai daiktų sugretinti neįmanoma. Džiaugiasi atradę naujus dydžių palyginimo būdus: naudoti</p>

<p>matavimo nustato, kuris objektas sunkesnis, aukštesnis. Atpažįsta ir apibūdina skritulį, kvadratą, trikampį, kubą, rutulį, susieja trimatę figūrą su jos atvaizdu. Nubraižo kelių objektų išdėstymą, apibūdina jų padėtį. Juda pagal nurodytą kryptį. Atpažįsta ir sukuria sekas su pasikartojančiais elementais.</p> <p>6-asis žingsnis. Įvardija ir užrašo skaičius 0–10. Paduoda tikslų daiktų skaičių, kai jų daugiau nei 5, pasako, kiek jų daugiau už 5 ir kiek trūksta iki 10. Atlieka sudėties ir atimties veiksmus 7-ių ribose. Žymi, skaičiuoja, vaizduoja duomenis grafiškai, naudoja juos problemoms spręsti. Kalbėdamas apie ateitį, vartoja sąvokas: būtinai, gali būti, niekada. Palygina du tris panašius dydžius, vartoja žodžius „šiek tiek didesnis“, „beveik vienodi“. Apibūdina aplinkos objektus, vartoja bent penkis dvimačių ir trimačių figūrų pavadinimus. Atpažįsta figūras nepriklausomai nuo jų padėties ar dydžio. Kurdamas figūras, tinkamai parenka ir dėlioja detales. Nusako objektų išsidėstymą vienas kito atžvilgiu. Atlieka, atkartoja ir pavaizduoja krypties keitimo planą, numato grįžimo kelią.</p>	<p>smulkesnius daiktus kaip matavimo priemonę didesniems daiktų dydžiams įvertinti; naudoti trečią daiktą kaip tarpininką dydžiams palyginti. Vaikas įtraukiamas į probleminių situacijų, kuriose reikia įvertinti atstumą tarp savęs ir kitų, tarp dviejų artimos aplinkos objektų, nagrinėjimą, sugalvoti ir paaiškinti, kaip įvairiose situacijose galima palyginti dviejų trijų pažįstamų objektų atitinkamą dydį. Vaikas diskutuoja, dalinasi savo pastebėjimais ir kartu sparčiai plečia su ilgio, masės, tūrio (talpos) matavimu susijusį žodyną (ilgesnis – trumpesnis, aukštesnis – žemesnis, storesnis – plonesnis, toliausiai – arčiausiai, lengvesnis – sunkesnis, talpesnis – mažiau talpus). Stebėdamas, pažindamas, spontaniškai ar tikslingai tyrinėdamas realioje ar virtualioje aplinkoje pateiktus, atrastus ar pastebėtus matematinius objektus, atpažįsta dvimates figūras (skritulį, kvadratą, stačiakampį, trikampį), trimates figūras (kubą, rutulį), mokosi apibūdinti ir palyginti jų pagrindinius elementus, grupuoti (pagal vieną požymį), komponuoti, konstruoti skirtingų dydžių figūrų (objektų) sekas. Vaikas eksperimentuoja su veidrodiniais paviršiais, taškiniais šviesos šaltiniais, stebi ir tyrinėja dvimačių ir trimačių geometrinių objektų atvaizdus. Eksperimentuodamas su figūromis (jas jungdamas, skaidydamas, dėliodamas, vartydamas, apšviesdamas), atranda, kad sudėtingesni objektai gali būti gaunami ir vaizduojami kaip paprastesnių, gerai pažįstamų objektų junginys.</p>
SKAITMENINIS SUMANUMAS	
Vertybinės nuostatos. Nusiteikęs pažinti, išbandyti ir saugiai naudoti aplinkoje esančias skaitmenines technologijas.	
Esminiai gebėjimai. Geba pažinti ir naudoti lengvai valdomas skaitmenines priemones, kurti elementarų skaitmeninį turinį, sudaryti kelių vienas po kito einančių veiksmų programas.	
Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas tikslingai naudoti skaitmenines priemones; elementaraus skaitmeninio turinio kūrimas; veiksmų sekų naudojimas problemoms spręsti; saugus naudojimas išmaniaisiais įrenginiais.	
Numatomi pasiekimai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Vaikas stebi išmaniųjų žaislų judėjimą, siekia jų rankomis ir klausosi jų skleidžiamų garsų (pvz., kūdikių karuselė).</p> <p>2-asis žingsnis. Vaikas susidomi grupėje esančiais išmaniaisiais žaislais be ekranų, spaudžia, liečia, purto ir kt., siekdamas efekto. Žaisdamas pradeda paeiliui atlikti dviejų vaikui suprantamų veiksmų sekas (pvz., trepsėti ir ploti).</p>	<p>Vaikas žaisdamas, tyrinėdamas aplinką, domisi grupėje ir mokykloje esančiais įvairiais jo amžių atitinkančiais išmaniaisiais daiktais be ekranų (žaislais, robotukais, rašikliais ir kt.). Žaisdamas atlieka dviejų nesudėtingų, suprantamų veiksmų sekas (pvz., paimti kamuolį ir paduoti draugui, linguoti ir ploti, dėlioti kaladėles). Stebi išmaniųjų žaislų judėjimą, siekia jų rankomis, klausosi jų skleidžiamų garsų (pvz., kūdikių karuselė).</p>

<p>3-iasis žingsnis. Vaikas žaidžia aplinkoje esančiais įvairiais išmaniaisiais žaislais be ekranų, naudodamas pagrindines jų paleidimo ir veikimo funkcijas. Žodžiais, garsažodžiais ir veiksmiais parodo kasdienių darbų ir veiklų atlikimo žingsnių eiliškumą, atlieka mokytojo ar kitų vaikų sakomas komandas.</p>	
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Vaikas komentuoja pateikiamą informaciją (vaizdai, garsai, animacijos), vartoja technologijų žodžius (interaktyvios knygelės, programėlės). Mokytojo pagalba pradeda naudoti skaitmeninį fotoaparata ir paprastas piešimo, garso įrašymo programėles. Atlieka simboliškai žymimas komandas ir pradeda bendrauti skaitmeninėmis technologijomis.</p> <p>5-asis žingsnis. Vaikas naudoja išmaniuosius įrenginius (pele, jutikliniu ekranu) ir interneto svetaines ugdymo tikslams. Kuria skaitmeninį turinį (fotografuoja, piešia, įrašo garsą), dėlioja komandas ir atlieka veiksmų sekas žaidybinėje programavimo aplinkoje. Laikosi saugaus naudojimosi technologijomis taisyklių.</p> <p>6-asis žingsnis. Vaikas, prižiūrimas mokytojo, pasirenka ir naudoja amžių atitinkančias interneto svetaines bei programėles kūrybinėms ir projektinėms veikloms. Jis derina skaitmenines priemones (fotografavimą, piešimą, garso įrašymą) ir turinio tipus (vaizdą, garsą, tekstą). Domisi kitų skaitmeniniu turiniu ir dalinasi savo kūryba. Programavimo aplinkose kuria paprastas komandas, supranta robotų valdymą ir klaidų taisymą. Žino saugaus skaitmeninio turinio dalinimosi taisykles.</p>	<p>Vaikas, mokytojo padedamas, ribojant laiką, praleidžia prie ekranų: naudojami jo amžiui atitinkančiomis prasmingomis, ugdymą papildančiomis skaitmeninėmis technologijomis ir skaitmeniniu turiniu (vaizdo įrašais, žaidimais, garsinėmis knygelėmis, ugdomosiomis programėlėmis ir kt.) žaisdamas ir pažindamas aplinką. Vaikas atranda nesudėtingo skaitmeninio turinio kūrimo galimybes (piešimas, fotografavimas, garso ir vaizdo įrašas), įsitraukdamas į įvairias kūrybines, tyrinėjimo ir judrias veiklas, vykstančias tiek realios, tiek virtualios aplinkos kontekstuose. Apie objektus ir reiškinius, kurių neįmanoma tiesiogiai matyti, paliesti ar išgirsti, vaikas gauna informaciją naudodamasis išmaniaisiais įrenginiais. Mokytojo padedamas realiu laiku jungiasi prie nuotolinių įrenginių (pav., paukščio lizdo stebėjimo kameros ir t.t.) ir informacinių svetainių (pvz., susiranda gyvūnų ar augalų vaizdus, išbando virtualius turus). Vaikas įgyja virtualaus bendravimo įgūdžius elektroninėse tinkamose mokymuisi aplinkose, kai tikslingai bendrauja tarpusavyje, su kitų mokyklų vaikais, kūrėjais, žaidimo pasaulio personažais, mokytojo padedamas ir prižiūrimas. Skaitmeninių priemonių saugaus ir atsakingo naudojimo taisyklės vaikas sužino ir mokosi taikyti jas aptardamas su suaugusiaisiais (mokytoju, tėvais, globėjais), nagrinėdamas įvairias situacijas ir pavyzdžius.</p>
<p>Pedagoginės strategijos. Mokytojas skatina vaikus pažinti daiktus per lytėjimą, regą, klausą, skonį ir kvapą, suteikiant įvairių tekstūrų, garsų ir spalvų patirtis. Sudaro sąlygas kiekvienam vaikui pagal savo galimybes eksperimentuoti su medžiagomis, objektais, stebėti priežasties ir pasekmės ryšius, skatinta atrasti naujus būdus objektų pažinimui. Derinamos mokytojo inicijuotos užduotys su vaikų savarankiška veikla, leidžiant tyrinėti ir atrasti per natūralų žaidimą. Įtraukia vaikus į situacijas, kuriose jie gali manipuluoti objektais, modeliuoti realaus pasaulio sąveikas, kurti ir konstruoti. Per praktines užduotis ir kasdienę veiklą padeda vaikams suprasti skaičiavimo seką, dydžių ir formų palyginimus, daiktų klasifikaciją pagal požymius. Skatina prasmingą ir saugų skaitmeninių priemonių naudojimą mokantis, stebint realaus laiko vaizdus, kuriant skaitmeninį turinį.</p> <p>Ugdymo organizavimo formos. Žaidybinės veiklos – rūšiavimo žaidimai, manipuliacija figūromis, konstravimas, eksperimentai su fizinėmis savybėmis (masė, tūris, ilgis). Sensorinės veiklos – daiktų tyrinėjimas per lytėjimą, spalvų, formų, garsų atpažinimo veiklos, kvapų ir skonių pažinimas per interaktyvią veiklą. Interaktyvus mokymas – veiklos su išmaniaisiais žaislais be ekranų, mokymosi programėlės, eksperimentavimas su virtualiais</p>	

turais ir stebėjimais realiu laiku. Eksperimentinė veikla – veiklos, skatinančios priežasties ir pasekmės suvokimą, tokios kaip daiktų rikiavimas, matavimo užduotys, fiziniai eksperimentai. Matematiniai žaidimai – dydžių palyginimas, objektų sekų kūrimas, dvimačių ir trimačių figūrų atpažinimas ir komponavimas. Kūrybinė veikla – piešimas, konstravimas, komponavimas iš įvairių medžiagų, skaitmeninis kūrybiškumo ugdymas (fotografavimas, garso ir vaizdo įrašai).

Ugdymo(si) kontekstai. Kasdieniai gyvenimiški kontekstai – daiktų pažinimas per kasdienes situacijas, pvz., maisto produktų svėrimas, drabužių rūšiavimas pagal spalvas ir formas. Gamtos ir lauko aplinka – eksperimentai su natūraliais objektais, tokiais kaip akmenys, lapai, vanduo, smėlis, jų savybių tyrinėjimas.

Socialinė aplinka – veiklos grupėje, kuriose vaikai mokosi bendradarbiauti, diskutuoti, aiškinti savo pastebėjimus ir sprendimus. Technologijų naudojimas – interaktyvių programų, skaitmeninių knygų, realaus laiko stebėjimo kamerų įtraukimas į ugdymo procesą. Mokymasis per judėjimą – užduotys, susijusios su erdvės suvokimu, orientacija, objektų vietos apibūdinimu per fizinę veiklą. Probleminės situacijos – praktinės užduotys, reikalaujančios atrasti sprendimus, kaip palyginti atstumus, daiktų dydžius ar jų savybes, eksperimentuojant ir bandant naujus metodus.

17.5. Komunikabilus vaikas ugdomas, siekiant jo ūgties pasiekimų srityse kalbos supratimas, kalbinė raiška.

KOMUNIKABILUS VAIKAS	
KALBOS SUPRATIMAS	
Vertybinė nuostata. Domisi žodiniiais ir nežodiniiais komunikavimo būdais, yra nusiteikęs išklausti ir suprasti kitą.	
Esminiai gebėjimai. Klausosi ir supranta kitų kalbėjimą, įvairiomis formomis, būdais ir priemonėmis perteikiamas prasmės, amžių atitinkančius įvairaus pobūdžio tekstus.	
Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas klausytis ir suprasti kitų kalbėjimą, reaguoti į nežodinę raišką; gebėjimas suprasti įvairiomis formomis (simboline, garsine, grafine, vaizdine, žodine) perteikiamas prasmės; domėjimasis tekstu, raidėmis ir simboliais; gebėjimas suprasti amžių atitinkančius meninius ir informacinius tekstus.	
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Vaikas reaguoja į žodinį ir nežodinį bendravimą: palaiko akių kontaktą, akimis seka garsų šaltinį, keičiasi veido išraiškomis, šypsosi, reaguoja į skirtingas intonacijas. Atpažįsta ir reaguoja į pasikartojančius garsus, ritmus, judesius ir vaizdus. Palankiai reaguoja į knygelių skaitymą, jas liečia, vartinėja, žiūri paveikslėlius ir emociškai reaguoja į pažįstamus objektus. Reaguoja į muzikos ritmą ir žaidinimus.</p> <p>2-asis žingsnis. Vaikas reaguoja į suaugusiųjų ir vaikų kalbėjimą, naudodamas mimiką, gestus, kalbą. Supranta ir reaguoja į daiktų pavadinimus, atlieka žinomus veiksmus, supranta paprastus sakinius ir klausimus. Reaguoja į žodžių skambesį, pasikartojimus, kontrastingus garsus ir spalvas. Nori, kad suaugusieji skaitytų</p>	<p>Vaikas stebi aplinkinių veido mimiką, gestus, kūno kalbą, pamažu įgydamas vis gilesnį nežodinės kalbos suvokimą. Aktyviai plečia žodinės kalbos supratimą ir vartojimo gebėjimus. Jis geriau ištraukia į mokytojo siūlomas veiklas, kai mokytojo kalbą lydi kūno kalba – žvilgsnis, šypsena, gestai, palietimas, apkabinimas. Stebėdamas mokytojo reakcijas – veido išraiškas, kūno judesius, balso toną, intonaciją – vaikas pradeda naudoti šias nežodinės kalbos priemones bendraudamas su suaugusiaisiais ir bendraamžiais. Pasitelkdamas ženklus ir gestus, jis simboliškai išreiškia mintis bei parodo mąstymo būdą mokytojo inicijuojamose mąstymą skatinančiose veiklose.</p> <p>Vaikas ugdomi vaizdinės informacijos suvokimą stebėdamas atskirus objektus, spalvotus daiktus, jų formas, dydžius. Iki trejų metų jis dalyvauja suaugusiojo siūlomose veiklose, kuriose naudojamos skirtingų formų, spalvų, dydžių</p>

<p>mėgstamas knygeles, pats jas varto ir žiūri. Atliepia dainelių, skanduočių skiemenis, žodžius ir kūno kalbą.</p> <p>3-iasis žingsnis. Vaikas trumpam susikaupia klausydamas suaugusiojo ar kitų vaikų. Supranta dažnai vartojamus veiksmų ir ypatybių pavadinimus, trumpus sakinius ir klausimus. Reaguoja į išgirstus ritmo darinius, intonavimą ir kūno kalbą. Varto knygeles, skiria paveikslėlius nuo teksto, klausia, kas parašyta, geba susieti vaizdus su aplinkos daiktais. Išklauso trumpus.</p>	<p>priemonės, simboliniai ženklai, paveikslėlių knygelės bei knygos su atskirais žodžiais ar tekstais. Skatinamas mokytojo, vaikas atkreipia dėmesį į aplinkoje esančias raides, žodžius, simbolius, stebi rašančiuosius, domisi įvairiomis rašymo priemonėmis ir būdais, varto knygeles, tyrinėja paveikslėlius bei kitą vaizdinę informaciją. Jo vaizdinės informacijos suvokimą papildo ir kiti jutiminiai pojūčiai, ypač lytėjimas.</p>
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Vaikas klausosi, supranta ir reaguoja į tai, ką jam sako suaugusysis ar kiti vaikai, atsako į klausimus, kurie prasideda žodžiais: „kodėl“, „kaip“, „koks“, ir atlieka kelis vienas paskui kitą sekančius prašymus. Atpažįsta, kai kalbama ne gimtąja kalba. Supranta tą pačią mintį, jausmą ar idėją, išreikštą įvairiais būdais – vaizdais, garsais, kūno kalba, žodžiais ir simboliais. Domisi rašytinės kalbos elementais, atpažįsta savo vardo raidę ir kitus paprastus simbolius. Supranta ir prisimena knygų turinį pagal paveikslėlius, klausosi ir atsimena įvairių tekstų turinį.</p> <p>5-asis žingsnis. Vaikas supranta sudėtinius sakinius, ilgesnius dialogus ir monologus. Atpažįsta skirtingus raiškos būdus ir priemones perteikiant jausmą, idėją ar mintį. Supranta, kad kalbos garsai žymimi raidėmis, atpažįsta savo vardo ir kitus svarbius simbolius. Iš klausos atskiria žodžius, prasidedančius tuo pačiu garsu, ir atpažįsta kai kuriuos aplinkoje matomus žodžius. Geba suprasti knygos viršelio funkciją, nuspėti turinį pagal pavadinimą ir iliustracijas. Klausosi įvairaus turinio ir stiliaus tekstų, suvokia skirtingų žanrų leidinių skirtumus.</p> <p>6-asis žingsnis. Vaikas klausosi draugų ir savo kalbos įrašų, pradeda suprasti pajuokavimus, dviprasmybes, humoro elementus. Supranta keletą kitų kalbų žodžių. Atpažįsta, kokie raiškos būdai buvo naudojami perteikiant jausmus ir mintis. Supranta, kad raštas yra sistema, turinti taisykles. Seka suaugusiojo skaitomą tekstą nuo kairės į dešinę, atpažįsta kelias abėcėlės raides ir pradeda skirti</p>	<p>Vaikas atpažįsta gestus, mimikas ir į jas reaguoja žodine arba nežodine raiška, demonstruodamas augantį kritinį mąstymą apie tai, ką mato ir girdi. Mokytojo inicijuojamas, jis įsitraukia į alternatyviąją komunikaciją, pavyzdžiui, veiklas su bendravimo paveikslėliais, kūrybiškai naudoja gestus reikšdamas emocijas ir poreikius, bendradarbiaudamas. Nežodinės kalbos suvokimą palaiko ir skatina papildomos priemonės, tokios kaip emocijų kortelės ar sutartiniai ženklai.</p> <p>Dalyvaudamas bendrose ir individualiose veiklose, vaikas rodo augantį domėjimąsi ženklais, simboliais ir rašytiniais ženklais, suaugusiojo skaitomu tekstu. Jis įsitraukia į veiklas, susijusias su simboliu ir rašytine raiška, kopijuoja ženklus ar nesudėtingus paveikslėlius pagal pavyzdį ar iš atminties. Kartu su mokytoju vartydamas knygeles, žaisdamas kortelių žaidimus, plečia vaizdinės informacijos ir rašytinių simbolių suvokimą. Vaikas formuoja kritinio mąstymo pradmenis, pradeda suprasti perkeltines prasmes, tyrinėdamas aplinkoje esančią rašytinę ir vizualinę informaciją – skaitomo teksto prasmes, spaudinių iliustracijas, nuotraukas, lauko ženklus, užrašus, skelbimus. Paskatintas mokytojo, jis domisi knygos ar kito informacijos šaltinio dalimis, jų funkcijomis (viršeliu, titulinio lapu, autoriaus vardu, pavadinimu ir kt.), suvokia skirtingų žanrų leidinių skirtumus (laikraštis, kalendorius, knyga, žurnalas). Vaikas imituoja skaitymą, domisi abėcėlės raidėmis, pastebi žodžius, prasidedančius ta pačia raide, supranta garsų ir raidžių ryšį. Dalyvaudamas mokytojo siūlomose veiklose, jis susipažįsta su kitais rašytinės raiškos būdais, pavyzdžiui, Brailio raštu. Mokytojo padedamas grupėje kuria knygų bibliotekėles suprasdamas knygų įvairovę, paskirtį.</p>

garsus bei skiemenis. Domisi įvairiais rašytiniais tekstais ir iš iliustracijų bei žodžių supranta jų siužetą, numato galimus įvykius.	
KALBINĖ RAIŠKA	
Vertybinė nuostata. Nusiteikęs kalba ir kitomis komunikavimo priemonėmis bendrauti su kitais, išreikšti savo patirtį, jausmus, mintis ir emocijas.	
Esminiai gebėjimai. Naudodamas žodines ir nežodines raiškos priemones, dalinasi savo patirtimi, jausmais, mintimis, įsitraukia į pokalbį ir jį plėtoja, pasakoja, atpasakoja ir kuria paprastas istorijas, kopijuoja aplinkoje matomus žodžius, parašo savo vardą.	
Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas išreikšti patirtį, jausmus ir mintis, įsitraukti ir plėtoti pokalbį; gebėjimas pasakoti, atpasakoti, apibūdinti, kurti, aiškinti taikant nežodines ir žodines raiškos priemones; gebėjimas komunikuoti paprastomis rašytinės raiškos formomis.	
Numatomi pasiekimai	Ugdymo(si) gairės
1,5–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Bendrauja garsais, gestais, mimika, išreikšdami emocijas ir poreikius; čiauškia, mėgdžioja garsus, skiemenis, priebalsių ir balsių junginius.</p> <p>2-asis žingsnis. Kartuoja naujus garsus, žodžius, ženklus, gestus; vartoja garsažodžius, pavadina objektus, veiksnus, dalyvauja paprastuose žodiniuose žaidimuose, naudodant žodžius, gestus, mimiką. Kalba apie tai, ką mato ir girdi, domisi rašymo priemonėmis.</p> <p>3-iasis žingsnis. Kalba 2–3 žodžių sakiniais apie aplinką, inicijuoja pokalbius, atsako į klausimus, vartoja mandagumo frazes. Suaugusiojo padedami kartuoja dainas, eiles, išskiria įsimintinas pasakojimo dalis. Mėgdžioja rašančius suaugusiuosius.</p>	<p>Dalyvauja žaidimuose kartodamas skiemenis, žodžius, veiksmus, mimiką. Kalbinę raišką skatina aktyvus suaugusiojo bendravimas: pokalbiai, vaiko pasakymų plėtojimas, jų pakartojimas. Žodynas plečiasi įvardijant objektus, veiksmus, būsenas. Emocijų ir minčių raišką stiprina dėmesys vaikų kalbai, kantrus išklausymas, lėtas kalbėjimo tempas. Mąstymo ir kalbos raidą skatina tekstų, eilėraščių, pasakų skaitymas, istorijų pasakojimas su vaizdine medžiaga ir jutimintais pojūčiais. Vaikas kartuoja trumpus kūrinėlius, kalba apie save, savo norus, poreikius, vartoja mandagumo frazes, taiko pagrindines gramatikos taisykles. Rašytinės raiškos gebėjimus plėtoja mėgdžiodamas suaugusiuosius ir eksperimentuodamas: stebi rašančiuosius ar piešiančiuosius, mėgina imituoti, braukti, keverzoti, piešinėti, palieka ženklus smėlyje, popieriuje ar vandenyje. Mokytojo skatinamas dalyvauja pokalbiuose atsakydamas į klausimus. Bendravimą ir minčių raišką stiprina kasdinių įvykių bei rutininių veiklų aptarimas. Mokytojo padedamas, mokosi įvardyti emocijas ir poreikius.</p>
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Kalba 3–5 žodžių sakiniais, klausinėja, užkalbina, laikydamasis kalbos normų; pasakoja apie savo jausmus, veiksmus, taisyklingai vartoja gramatines formas. Deklamuoja trumpus eilėraščius, pasakoja istorijas su gestais, klausia ir atsako į klausimus apie veikėjus ar įvykius. Dalyvauja vaidmeniniuose žaidimuose, domisi rašymu, bando kopijuoti simbolius, raides, skaičius.</p> <p>5-asis žingsnis. Kalba laisvai sudėtiniais sakiniais apie tai, kas vyksta, vyko ar vyks, aiškiai paaiškina, kas, ką, kada ar kur. Pasakoja</p>	<p>Vaikas tyrinėja kalbinės raiškos būdus keisdamas balso stiprumą, tempą, intonaciją, eksperimentuodamas garsais ir žodžiais. Vartoja gramatiškai taisyklingus sakinius, atpažįsta garsus žodyje, skiria gimtosios ir kitų kalbų žodžius. Kalba apie savo jausmus, aplinką, plečia žodyną. Dalyvaujamas pokalbiuose ir žaidimuose, pradeda vartoti sudėtingesnes žodžių formas ir gramatines struktūras. Kuria pasakas, jas seka ar inscenizuoja. Žaidžia kalbos garsų žaidimus (rimuoja, skiemenuoja ir t.t.). Pasakoja sensorines patirtis (apibūdina tai, ką mato, liečia ar uodžia). Vaikas įsitraukia į veiklas, skatinančias</p>

<p>apie matytus filmus, žaidimus, skaitytas knygas, atsako į klausimus apie tekstus. Bando rašyti, perteikti informaciją piešiniu ar rašydamas simbolius, kuria savo ženklus ir braižo paprastus planus.</p> <p>6-asis žingsnis. Išsako patirtį, norus, svarstymus, klausinėja apie išgirstą, matytą, pajustą. Vartoja mandagumo ir vaizdingus žodžius, sprendžia problemas, tinkamai pradeda, plėtoja ir baigia pokalbį. Kuria ir pasakoja istorijas pagal paveikslėlių seką, apibūdina veikėjus, perpasakoja informaciją iš įvairių knygų. Kopijuoja aplinkoje matomus žodžius, rašo savo vardą.</p>	<p>simbolinę ir rašytinę raišką – kopijuoja ženklus, piešia, vartydamas knygeles ir žaisdamas kortelių žaidimus plečia rašytinių simbolių suvokimą. Domisi spaudinių iliustracijomis, užrašais, skelbimais, supranta knygos dalis ir jų funkcijas, skirtingų leidinių paskirtį. Mėgdžioja skaitymą, domisi raidėmis, supranta jų garsinę ir grafinę išraišką. Vaikas eksperimentuoja rašytine raiška: „rašo“ žinutę ar laišką piešiniu, kopijuoja simbolius, kuria savo ženklus, dekoruoja raides. Kūrybiškai dėlioja raides iš įvairių priemonių, rašo smėlyje, ant asfalto, kuria simbolių laiškus gamtai, vaizduoja raides kūno kalba. Įsitraukia į mokytojo inicijuojamas veiklas, žaidimus, kurių metu piešiniiais, rašinėjimais, raidėmis pavaizduoja savo patirtį, išgyvenimus, norus, rašo žinutes, laiškėlius tėvams, vaikams, mokytojams. Suaugusiojo pamokyti, piešiniuose, po darbeliais rašo atskiras raides, savo vardą, paprastus žodelius. Iliustruoja pasakas, pasakojimus, filmukus, iliustracijose parašydami nukopijuotas raides, žodžius.</p>
<p>Pedagoginės strategijos. Pedagogas sudaro vaikams kalbinę aplinką, skatina domėjimąsi kalbomis. Skatina vaikus kalbėti apie kasdienes patirtis, įvykius. Modeliuoja aiškia, išraiškingą, vaikui suprantamą kalbą. Skatina klausytis ir reaguoti į kalbinį kreipimąsi, naudodamas žvilgsnį, gestus, mimiką. Įtraukia vaikus į kontekstinius pokalbius. Skatina klausytis ir aptarti istorijas, pasakas, kasdienes situacijas. Palaiko ir plečia vaiko mintis, papildydamas jo išsakytus teiginius naujais žodžiais ar struktūromis. Naudoja vizualines priemones (paveikslėliai, kortelės, ženklai), kad sustiprintų žodinės kalbos supratimą. Kartu su vaikais varto knygas, diskutuoja apie iliustracijas. Šeimas įtraukia į knygų skaitymo, pasakų sekimo popietes.</p> <p>Ugdymo organizavimo formos. Grupiniai ir individualūs pokalbiai. Žaidybinė veikla: gestų ir mimikos žaidimai; kortelių žaidimai, susiję su raidėmis, simboliais; kūrybiniai žaidimai, kuriuose vaikai perteikia informaciją piešiniiais; vaidybiniai žaidimai (siužetiniai, imitaciniai). Skaitymo ir klausymo veiklos (knygų vartymas, pasakojimų klausymasis). Interaktyvios veiklos. Rašmenų tyrinėjimo patirtys. Pasakojimų kūrimas remiantis iliustracijomis.</p> <p>Ugdymosi kontekstai. Sudarytos sąlygos vaikų įvairiapusei komunikacijai, kalbų pažinimui, teigiamam požiūriui į kalbų įvairovę ir domėjimusi kalbomis. Konteksto kūrimo priemonės: veido išraiškos, gestai, ženklai, simboliai, kūno kalba, piešiniai, muzika, šokis, dialogai, laiškai. Situacijos gali būti spontaniškos arba mokytojo inicijuotos. Kuriamą stimuliuojanti aplinka: išvykos į biblioteką, knygyną ir t.t. Grupėje su vaikais kuriami skaitymo kampeliai-bibliotekėlės, kuriose vaikai gali vartyti knygas, klausyti ne tik kartu, bet ir individualiai. Palaikomi, skatinami kalbiniai žaidimai, naudojamos vaizdinės ir skaitmeninės priemonės. Kalbų pasaulio pažinimą papildo organizuojami tarptautiniai projektai ir bendravimas su kitų šalių bendraamžiais nuotoliniu būdu. Sudarytos sąlygos analizuoti skirtingus informacijos šaltinius (laikraščiai, knygos, žurnalai).</p>	

17.6. Kūrybingas vaikas ugdomas, siekiant jo ūgties pasiekimų srityse: gebėjimas žaisti, estetiškas suvokimas, meninė raiška.

KŪRYBINGAS
GEBĖJIMAS ŽAISTI
<p>Vertybinė nuostata. Nusiteikęs kartu su kitais vaikais plėtoti žaidimus, kurdamas vaikų žaidimo kultūrą.</p>
<p>Esminiai gebėjimai. Individualiai ir drauge su kitais žaidžia ir pats kuria įvairius žaidimus: režisūrinius, vaidmenų ir žaidimus su taisyklėmis, moka laikytis skirtingų žaidimų taisyklių.</p>

Pasiekimų srities dėmenys: gebėjimas koordinuoti žaidimo veiksmus su kitais žaidėjais; gebėjimas įvaldyti ir organizuoti žaidimo erdvę; gebėjimas kurti žaidimo siužetą; gebėjimas žaidime laikytis prisiimto vaidmens. Vaiko pasiekimų ūgtis gebėjimo žaisti pasiekimų srityje.	
Numatomi pasiekimai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Atsiliepia į artimų suaugusiųjų prisilietimus ir žaidimus, kartoja labiausiai pasisekusius ir pritarimo sulaukusius judesius ir garsus, ima jais žaisti, manipuliuoti, turi savo mėgstamų pasikartojančių judesių ir garsų „repertuarą“, siekia socialinio atsako.</p> <p>2-asis žingsnis. Pamėgdžioja suaugusįjį, siekia jo dėmesio ir palaikymo, džiaugiasi bendrais žaidimais, juos nuolat kartoja. Inicijuoja ir palaiko žaismingas socialines sąveikas, turi savo bendravimo „kalbą“. Drąsiai juda erdvėje, tyrinėja supančią aplinką, eksperimentuoja su įvairiais žaislais ir daiktais.</p> <p>3-iasis žingsnis. Žaidžia su suaugusiuoju ar kitu vaiku, pradeda derinti savo veiksmus su kito žaidėjo veiksmis. Tikslingai renkasi žaislus, pasirenka arba pats susikuria erdvę žaidimui. Kartodamas veiksmus žaidžia vieną išimtusį įvykį, jungia du tris žaidybinius veiksmus į paprastą kasdienį siužetą. Individualiai ar dviese žaidžia paprastą režisūrinį ar vaidmenų žaidimą, laikosi žaidimo vaidmens taisyklių.</p>	<p>Vaikas su suaugusiais žaismingai kuria bendravimo „kalbą“ ir išgyvena bendrumo jausmą. Dalyvaudamas abipusiuose žaidimuose, vaikas pažįsta savo kūno ribas ir galimybes, veido, balso išraiškingumą. Išmoka inicijuoti bei palaikyti žaismingas socialines sąveikas, susikurdami artimumo ir saugumo jausmą. Įvaldęs savo kūno judesius, vaikas pradeda judėti erdvėje ir žaisti su įvairiais objektais bei daiktais, drąsiai tyrinėja juos supančią aplinką. Žaisdamas mėgdžioja suaugusiųjų veiksmus.</p> <p>Žaisdamas su žaislais (lėlėmis, mašinytėmis, gyvūneliais, indeliais ir kt.), vaikas mokosi pasirinkti arba ir pats susikurti erdves savo žaidimams. Žaidimo patirties neturintis vaikas pradeda žaisti mokytojui inicijuojant paprastą žaidimą, palaiptui į jį įtraukiant daugiau žaidėjų ir pamažu perleidžiant žaidimo iniciatyvą patiems vaikams.</p>
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Žaisdamas su kitais derina žaidimo veiksmus, vartoja kalbą vaidmeniui atlikti, žaidimo eigai aptarti ir nesutarimams spręsti. Tikslingai kuria žaidimo erdvę, pasirenka reikalingas priemones. Žaidžia nesudėtingus režisūrinčius ir vaidmenų žaidimus, kuria pažįstamas kasdienės situacijas, siekia tiksliai atlikti savo vaidmenį.</p> <p>5-asis žingsnis. Sėkmingai bendradarbiauja su kitais, kuria bendrą žaidimo temą, vaidmenų pasidalijimą ir erdvę. Vartoja kalbą, planuodami žaidimą, sprenddami konfliktus. Pasirenka arba kuria žaidimo erdvę, žaidžia menamoje erdvėje. Plėtoja sudėtingesnius siužetus, kuriose derinamos realios patirtys ir fantazijos, laikosi žaidimo taisyklių.</p>	<p>Vaikas kuria jam pažįstamas kasdienės socialines situacijas, siekdamas atlikti pasirinkto vaidmens funkcijas. Žaidžiant siužetinius vaidmenų žaidimus, žaidimo siužetą sudaro vienas ar du pasikartojantys įvykiai. Pradeda žaisti didesnėse grupelėse, išmoka tikslingai kurti žaidimo erdves ir konstruoti sudėtingesnius žaidimo siužetus, pasitelkdami vaizduotę ir įtraukdami fantastinių elementų. Prieš žaisdamas aptaria žaidimo temą su draugais, planuoja siužetą, lanksčiai kaitalioja vaidmenis, patys kontroliuoja vienas kito veiksmus ir geba spręsti kylančius nesutarimus, kuria žaidimų susitarimus. Mokytojo paskatintas, nesunkiai jungiasi į kolektyvinius režisūrinčius žaidimus kurdamas ilgalaikius žaidimo pasaulius mėgstamų knygų, pasakų ir kino filmų pagrindu. Pradėdamas nuo paprastų dėlionių, mozaikų, judrių gaudynių, slėpynių ir įvairių stalo žaidimų, palaiptui pereina prie sudėtingesnių žaidimų formų. Įgudęs žaisti žaidimus su taisyklėmis vaikas noriai žaidžia mokytojo pasiūlytus didaktinius</p>

<p>6-asis žingsnis. Mokytojo paskatintas įsitraukia į kolektyvinius žaidimus, kuria naratyvinius pasaulius ir žaidžia vaizduotės žaidimus. Mėgsta žaisti netradicinėse erdvėse, kūrybingai pritaiko jas žaidimui. Kuria išplėtotus ilgalaikius siužetus pagal mėgstamas knygas ir filmus. Lanksčiai kaitalioja vaidmenis, sprendžia nesutarimus, laikosi taisyklių dalyvaudamas įvairiuose žaidimuose.</p>	<p>ugdomojo pobūdžio žaidimus ir pats pradeda juos kurti. Savarankiškai žaisdamas ir kurdamas vis naujus žaidimus, vaikas sutelkia visus savo gebėjimus, atskleidžia savo pomėgius ir stiprybes. Per žaidimą vaikas perpranta socialines normas ir santykius.</p>
<p>ESTETINIS SUVOKIMAS</p>	
<p>Vertybinių nuostata. Domisi, gėrasi, grožisi gamtine ir kultūrine aplinka.</p>	
<p>Esminiai gebėjimai. Atpažįsta įvairius gamtinės ir kultūrinės aplinkos reiškinius, reaguoja į juos, jaučia, suvokia ir, remdamasis savo supratimu, aptaria estetinius jų ypatumus, dalinasi asmeninėmis estetineis patirtimis, džiaugiasi savo ir kitų kūryba.</p>	
<p>Pasiekimų srities dėmenys: nusiteikimas estetiniams potyriams ir džiaugsmui; aplinkos, žmonių santykių, meno, savo ir kitų kūrybos grožio pajauta bei jautrumas kūrybos įvairovei; jutiminių ir emocijų grožio išgyvenimų prisiminimas, apmąstymas ir dalinimasis su kitais.</p>	
<p>Numatomi pasiekimai</p>	<p>Ugdymo(si) gairės</p>
<p>1–3 metai</p>	
<p>1-asis žingsnis. Reaguoja į emocijų kalbėjimą, mimikas, judesius, įvairias spalvas, formas ir muziką. Judesiais ar krykštavimu parodo, kad atpažįsta pažįstamą melodiją, žmogų, žaislą ar paveikslą. 2-asis žingsnis. Atviras naujiems potyriams, džiaugiasi įsitraukęs į naujas raiškos formas. Reaguoja į gamtos ir žmogaus sukurtus objektus, mėgdžioja tai, kas jam patinka. Atpažįsta girdėtus muzikos kūrinius. 3-iasis žingsnis. Emociškai reaguoja girdėdamas garsų, intonacijų sąsąskambį, stebėdamas savo ir kitų piešinius, paveikslus, šokių judesius, gamtos objektus bei reiškinius. Skirtingai reaguoja į estetinio patyrimo kontrastus (gražu – bjauru; šviesu – tamsu; tylu – garsu). Turi savo nuomonę (patinka, nepatinka) apie savo ir kitų kūrybą bei aplinką. Džiaugiasi, rodo, ką nors sako kitiems apie savo kūrybą.</p>	<p>Vaikas žaidžia su įvairiais objektais, tyrinėja jų formas, spalvas ir tekstūras, atranda, kaip jie sąveikauja su aplinka, ir pradeda vertinti jų grožį bei funkcijas. Žaisdamas, vaikas išreiškia savo emocijas ir išpūdžius per kūrybą – piešimą, spalvinimą, lipdymą. Palaikomas suaugusiųjų, vaikas reflektuoja savo kūrybos procesą, džiaugiasi savo kūriniais ir pradeda vertinti kūrybos bei estetikos svarbą. Muzikos, šokio ir ritmo žaidimai leidžia vaikui pajusti muzikos grožį. Vaikas pradeda reaguoti į ritmą ir garsus, imituodamas juos su judesiais, šokiais, kūrybiškai naudojasi paprastais muzikos instrumentais. Tai padeda vaikui suvokti ritmo ir garsų grožį. Vaidmenų žaidimuose vaikas pradeda tyrinėti socialines situacijas ir išreikšti savo emocijas bei jausmus per kūną, kalbą, mimiką. Vaikas pradeda suprasti, kad žaisdamas su kitais vaikais jis gali kurti įvairias istorijas, vaidmenis ir išreikšti savo kūrybiškumą.</p>
<p>4–6 metai</p>	
<p>4-asis žingsnis. Džiaugiasi menine veikla, noriai dainuoja, šoka, vaidina, piešia ir stebi gamtos grožį. Skirtingai reaguoja į meno kūrinius, priima įvairius stilius ir žanrus. Atkreipia dėmesį į spalvų,</p>	<p>Vaikas aktyviai dalyvauja vaidmenų žaidimuose, kuriuose gilina savo kūrybiškumą, lavina simbolinį mąstymą, emocijų ir socialinių situacijų supratimą. Jis pradeda kurti išplėstus žaidimų siužetus, kuriuose įsivaizduoja</p>

<p>judesių, garsų įvairovę, muzikos ir šokio nuotaiką. Pasakoja savo įspūdžius apie muziką, šokį, vaidinimą, dailės kūrinius ir gamtos reiškinius, pastebi jų detales ir reaguoja į kitų nuomones.</p> <p>5-asis žingsnis. Noriai įsitraukia į muzikavimą, šokį, vaidybą ir dailę. Grožisi aplinkos spalvomis, formomis ir garsais. Atpažįsta meno kūrinių ypatumus (siužetą, veikėjus, nuotaiką, spalvas). Demonstruoja estetinį skonį, pasako, kas patiko ar nepatiko, kas buvo gražu ar bjauru. Rodo pasitenkinimą kūryba ir bendra veikla, gerbia savo ir kitų meninę veiklą.</p> <p>6-asis žingsnis. Įgyvendindamas kūrybines idėjas, nebijo eksperimentuoti ir laužyti normas. Supranta meno paskirtį ir kontekstus, susieja patirtus kūrinius su savo raiška. Pasakoja apie matytus kūrinius, jų siužetus, veikėjus, nuotaiką, vaizdinius gamtoje ir aplinkoje. Siūlo, kaip panaudoti tai, kas jam patinka, tiek mokykloje, tiek už jos ribų. Vertina savo ir kitų kūrybą, pateikdamas argumentus.</p>	<p>realias ir fantazines situacijas, imituoja ir sukuria istorijas, dalyvauja veikloje, kurioje atskleidžia savo emocijas ir jausmus. Vaikas piešia, dažo, lipdo tyrinėdamas skirtingas medžiagas ir jų savybes. Pradedą suvokti meno vertę ir džiaugiasi savo kūryba, pasidalina ja su kitais. Vaikas pradeda atpažinti grožį ir vertina tiek savo, tiek kitų kūrybą. Muzikos, šokio ir ritmo veiklose vaikas tampa vis labiau įsitraukęs, pradeda žaisti su ritmu, judesiais ir garsais. Jo kūrybiniai gebėjimai tobulėja, kuria ritminius žaidimus, šoka ir žaidžia su muzikos instrumentais. Tai skatina vaiko kūrybiškumą ir estetinį pojūtį. Vaikas įsitraukia į kolektyvinius kūrybinius projektus, kuriuose dalijasi idėjomis, vertina kitų kūrybą ir kartu su kitais kuria menines kompozicijas, žaidimus ir pasakojimus. Pradedą suprasti, kaip svarbu bendradarbiauti ir kurti bendras kūrybines veiklas, formuodamas bendrą vaikų kultūrą. Vaikas tobulina savo vaizduotę ir improvizacinius gebėjimus, dalyvaudamas žaidimuose, kuriuose improvizuoja, kuria įvairias situacijas ir istorijas. Lavina kūrybinį mąstymą ir gebėjimą kurti žaidimus, pagrįstus tiek realiomis, tiek fantastinėmis patirtimis. Bando kurti choreografines kompozicijas, puoselėdamas judesių kultūrą, estetinį skonį ir pagarbą vienas kitam. Stebi, analizuoja, aptaria, grožisi savo, kitų vaikų ir profesionalių menininkų sukurtais kūrniais (grafikos ir tapybos darbai, fotografijos ir kt.).</p>
MENINĖ RAIŠKA	
Vertybinių nuostata. Domisi menų kalbomis, jaučia meninės raiškos džiaugsmą.	
Esminiai gebėjimai. Pagal savo išgales tyrinėja menų kalbas, spontaniškai ir tiksliai išreiškia emocijas, įspūdžius, mintis, idėjas jau įvaldytomis meninės raiškos priemonėmis, atpažįsta savo meninius pomėgius, vartoja paprasčiausias jam žinomas ir suprantamas menines sąvokas savo patirčiai išreikšti.	
Pasiiekimų srities dėmenys: tyrinėjimas ir eksperimentavimas pasitelkiant įvairias menines priemones ir formas; raiška skirtingomis meninėmis priemonėmis ir būdais; menų kalbų vertingumo supratimas, jų aptarimas ir pasirinkimas.	
Numatomi pasiekimai	Ugdymo(si) gairės
1–3 metai	
<p>1-asis žingsnis. Vaikas emociškai reaguoja į kontrastingus, ryškius objektus, tyrinėja aplinką ir garsus. Gestais ir čiaušėjimu reaguoja į muziką, imituoja balsus, ritmiškai linguoja ir naudoja barškučius. Natūraliai juda, mėgdžioja suaugusiųjų judesius ir išreiškia emocijas judesiais.</p>	<p>Vaikas stebi ir tyrinėja aplinkos objektus, jų spalvas, formas, šešėlius, liečia, spaudo, brauko, teploja dažais, tyrinėja pėdsakus, linijas, dėmes. Žaidžia su dvimačiais ir trimačiais objektais, juos čiupinėja, minko, improvizuoja su vizualinėmis priemonėmis, spontaniškai piešia, keverzoja.</p>

<p>2-asis žingsnis. Noriai čiumpa įvairias vizualinės raiškos priemones: rašiklius, tešlą, dažus ir pan. Atkreipia dėmesį į pėdsakus, kuriuos palieka spontaniškai veikdamas su priemonėmis ir medžiagomis. Žaidžia grafinės raiškos priemonėmis, išgaudamas skirtingus pėdsakus: taškus, įvairių kryptių brūkšnius, linijas. Spontaniškai žaidžia balso intonacijomis, mėgdžioja garsus, atkartoja melodijas ir ritmus, kūrybingai dainuoja, kartoja dainų fragmentus. Reaguoja į muziką, ploja ir trepsė. Atlieka skirtingus judesius stovėdamas vietoje ir judėdamas erdvėje, šoka su priemonėmis. Spontaniškai improvizuoja pagal muziką, mėgdžioja judesius ir kuria savo judėjimo sekas. Žaidžia, reiškia poreikius ir nuotaikas, tyrinėja kūno ir balso galimybes.</p> <p>3-iasis žingsnis. Žaisdamas su erdvinėmis ir grafinėmis priemonėmis bei medžiagomis, tyrinėja ant skirtingų paviršių paliktus pėdsakus ar išgautus vaizdus, mėgaujasi skirtingais potyriais. Kuria statinius, lipdinius, keverzones. Grafinius ir erdvinius kūrinius palydi garsais, veiksmais, sava kalba. Pradeda rinktis jam patrauklias raiškos priemones, medžiagas. Tyrinėja muzikos instrumentus, kūno judesius ir garsus. Dainuoja paprastas daineles, atlieka kūno judesius pagal muziką, mėgdžioja ritmus ir melodijas. Imituoja „arioso“ dainas, groja instrumentais ir išlaiko dėmesį muzikos kūriniams. Tyrinėja naujus judesius, atlieka paprastus ratelius. Improvizuoja judesiais pagal muziką, kuria ir atlieka įvairias judesių kombinacijas. Išbando balso, kūno ir mimikos raiškas, siekia emocinio poveikio aplinkiniams, pasirenka sėkmingas raiškas. Vaidmenų žaidimuose pasitelkia judesius, mimiką, balso intonacijas ir priemones.</p>	<p>Vaikas intuityviai domisi aplinka ir garsais, bando suprasti jų sąsajas su savo muzikiniais garsais. Mėgdžiodamas aplinkos garsus, jis sutelkia dėmesį į aplinką ir pradeda atkartoti toninius bei ritminius darinius. Jis pradeda dainuoti ir skanduoti, derindamas tai su kvėpavimu ir judesiais. Susitelkia į savo dainavimą, atkreipia dėmesį į savo balsą, bando atkartoti įvairius garsus ir ritmus. Žaisdamas muzikinius žaidimus, vaikas geriau susitelkia, įsitraukia į muziką, išlaiko ir plėtoja savo domėjimąsi muzika. Vaikas pradeda ploti, trepsėti, siūbuoti ar skanduoti savarankiškai. Jis mėgdžioja suaugusiųosius ir jų judesius, vokalinę raišką, o kartu su suaugusiaisiais ir jie mėgdžioja vaiko judesius. Atlieka muziką, atsiranda dainavimas be žodžių ir kūrybingas spontaniškas dainavimas. Girdėdamas įvairias melodijas ir ritmus, jis plečia savo muzikinį žodyną ir mokosi atskirti muzikos sąvokas, tokias kaip aukštai ir žemai, garsiai ir tyliai. Judesio kalba išreiškia savo mintis ir emocijas, pažįsta pasaulį per fizinę ir jutiminę patirtį. Judėdamas vaikas pradeda jausti laiką – suvokia laiko trukmę, supranta judėjimo tempą, juda greitai arba lėtai, jaučia ritmą, instinktyviai šokinėja pagal tolygų ritmą.</p>
4–6 metai	
<p>4-asis žingsnis. Vaikas drąsiai tyrinėja vizualinės raiškos priemones, piešia skirtingas linijas, dėmes ir formas, pradeda kurti objektų vaizdus. Komentuoja savo ir kitų kūrinius, papildo pasakojimais. Mėgsta tam tikras priemones ir spalvas.</p>	<p>Laisvai piešia ir kuria su įvairiomis priemonėmis ir piešimo įrankiais, plėtoja savo grafinę ir spalvinę raišką. Individualiai ir drauge su kitais džiaugsmingai tyrinėja spalvinės ir grafinės raiškos galimybes eksperimentuoja su dažais, juos maišydamas, žaisdamas linijomis, dėmėmis. Mokytojo drąšinamas, palaikomas vaikas įgyvendina savo kūrybines mintis ir idėjas, renkasi priemones, įrankius</p>

Tyrinėja balso galimybes, naudoja kūno perkusiją ir įvairius instrumentus. Dainuoja autorines dainas, improvizuoja vokales melodijas. Groja ritminius darinius, atlieka judesius pagal muzikos nuotaiką. Vartoja muzikos terminus ir atskiria garsų skirtumus.

Tyrinėja šokio tempą ir ritmą, išbando šokio elementus, tokius kaip tėkmė, svoris ir laikas. Kuria ir prisimena savo sukurtas judesių sekas, laikosi šokio taisyklių.

Vaidmenų žaidimuose tyrinėja socialines situacijas ir pasakas, sąmoningai pasirenka vaidmenis. Naudoja išraiškingus judesius, mimiką, balso intonacijas, pradeda kurti dialogą ir naudoti rekvizitus.

5-asis žingsnis. Vaikas tyrinėja įvairias kūrybos technikas (piešimas, tapymas, lipdymas), planuoja kūrybinį procesą, pasirenka medžiagas ir priemones. Bandydamas įvairias technikas, jis komentuoja ir vertina kitų kūrybą, naudodamas paprasčiausias dailės sąvokas. Į savo kūrybą įneša matytas idėjas.

Tyrinėja muzikos kontrastus (aukštas – žemas, garsus – tylus). Atlieka įvairias dainas, intonuoja tiksliai, valdo kvėpavimą. Improvizuoja balsu ir instrumentais, išreiškia nuotaikas. Fiksuoja kūrybines idėjas ir vartoja muzikines sąvokas, atpažįsta muzikos instrumentus ir tembrus. Klausosi kitų vaikų muzikos ir vertina atlikimą. Atranda naujus judesių derinius, kuria šokio kompozicijas, išlaiko pusiausvyrą ir kvėpavimą. Tyrinėja personažo savybes, kuria „dramatiškas situacijas“, naudoja rekvizitus, grimą, muziką ir šokį.

6-asis žingsnis. Vaikas eksperimentuoja su sudėtingesnėmis technikomis (gratažas, monotipija), naudojami skaitmeninėmis priemonėmis. Vaikas planuoja kūrybos eigą, pasirenka priemones ir technikas, kuria bendrus darbus su kitais. Vartoja dailės sąvokas ir samprotauja apie dailės kūrinių paskirtį.

Tyrinėja garsus ir grupuoja juos, išbando smulkesnės motorikos įgūdžius reikalaujančius instrumentus. Dainuoja sudėtingesnes dainas, intonuoja tiksliai ir improvizuoja. Kuria ritmus ir melodijas, naudoja skaitmenines programas. Vartoja muzikos sąvokas, apibūdina kūrinius ir aptaria jų paskirtį. Dalinasi išpūdžiais ir užduoda klausimus apie muziką.

bei technikas grafinei ir spalvinei raiškai, siekia savitai ir detaliai išbaigti savo kūrybinius darbus. Tyrinėja meno kūrinius, lanko galerijas, parodas, stebi vizualinius kontrastus, sąmoningai piešia, eksperimentuoja su grafikos technikomis, maišo spalvas. Modeliuoja dvimates ir trimates figūras, lipdo, konstruoja sudėtingesnius objektus, dalyvauja improvizacinėse teatro veiklose, vaidina, naudoja mimiką ir intonacijas.

Vaikas plečia savo dainų repertuarą, mokosi atskirti garsus, melodijas ir ritmus, nustato, ar jie panašūs, ar skirtingi. Atpažįsta anksčiau girdėtas melodijas, gali parodyti melodijos slinktį ir kontūrą, suvokia tonacijos centrą. Judesiu rodo muzikinę frazę, imituoja pažįstamą medžiagą ir gerina kvėpavimo įgūdžius. Plečiant vokalinį diapazoną, vaikas spontaniškai dainuoja dainas, kuriuose atsiranda ritmas, pasikartojantys ritmo dariniai ir tonacija.

Tyrinėdamas garsų pasaulį balsu, instrumentais ir aplinkoje esančiais daiktais, vaikas lygina ir apibūdina garsus, taip pat atpažįsta tylą kaip svarbų muzikos elementą. Tai vyksta tiek individualiai, tiek vaikų grupelėse, dalyvaujant pedagogų inicijuotose veiklose, vaiko laisvose žaidybinėse veiklose. Muzikuodamas su kūno perkusija ir instrumentais, lavina motoriką ir raumenų kontrolę, groja nustatytu pulsu, kartodamas trumpus ritmo darinius. Tinkamai elgiasi, klausosi, kaip jų indėlis dera su kitais. Klausosi įvairių muzikos stilių, epochų ir kultūrų kūrinių, dalyvauja aktyviai klausydamiesi ir per piešimą, judėjimą ar instrumentų grojimą. Jie mokosi muzikos klausymo ir dalyvavimo socialinėse elgesio normose. Muzika naudojama įvairioms nuotaikoms reguliuoti, tokioms kaip atsipalaidavimas ar aktyvinimas. Susipažįsta su įvairiais muzikos kūrinių ir formuojasi estetikos pojūtis. Tyrinėja savo kūno judesių galimybes, gerina motorinius judesius ir kinestetinį intelektą. Šokdamas atranda galimybes derinti laisvą judesį ir ritminius pratimus, susipažįsta su liaudies rateliais ir kitais šokio žanrais. Šokdamas vaikas tyrinėja, fantazuoja, eksperimentuoja su garsais, balsais, judesiais, fizinėmis medžiagomis ir siužetais, generuoja idėjas tolesniam kūrybos etapui. Mokydamasis šokių, vaikas supranta jų kompoziciją (šokio žingsnius, sekas, stilių, judėjimo kryptį, erdvę), stebi kitus, derina šokio meną su kitais menais ir kalba, nusako šokio tempą, nuotaiką.

Atlikdamas simbolinius vaidmenis, vaikas naudoja išraiškingus kūno judesius, veido mimiką, balso intonacijas, giliai išgyvena kuriamas situacijas ir kartu mokosi tiksliai, aiškiai, autentiškai, kūrybiškai perteikti savo išgyvenimus

<p>Eksperimentuoja su šokio raiška, kuria sudėtingus šokius, perteikia emocijas ir nuotaikas judesiais. Apibūdina šokio tempą, nuotaiką ir judesius, fiksuoja šokio eigą grafiškai.</p>	<p>kitiems vaikams ir suaugusiesiems. Kuria vaidmenis, improvizuoja pasitelkdamas literatūrą, muziką, dailę, stebi ir dalyvauja improvizacinio pobūdžio teatralizuotuose renginiuose: šventėse, lėlių ir šokio spektakliuose, pasakų vaidinimuose. Savarankiškai arba bendradarbiaudamas išpildo teatralizuotus sumanymus: kuria lėles, siužetą, aplinką ir t.t.</p>
<p>Pedagginės strategijos. Mokytojas palaiko dinamišką kūrybos procesą, provokuoja kūrybinius atradimus. Skatina vaikus drąsiai tyrinėti aplinką, objektus, formas, spalvas, garsus ir judesius, suteikiant įvairias patirtis per eksperimentavimą. Sudaro sąlygas vaikams laisvai, spontaniškai veikti išbandyti įvairias meno raiškos formas (piešimą, lipdymą, muzikavimą, vaidybą) remiantis jų pačių atradimais. Skatina vaikus mėgdžioti suaugusiųjų veiksmus, garsus, ritmus ir socialines situacijas, formuojant jų kūrybiškumą ir socialinius įgūdžius, žaidimo gebėjimus. Kuria aplinką, kurioje vaikai mokosi per sąveiką su bendraamžiais ir suaugusiais, planuoja ir derina žaidimų siužetus, vaidmenis. Kviečia vaikus aptarti savo kūrybinį procesą, dalintis savo išpūdžiais, pastebėti tiek savo, tiek kitų darbus. Plėtoja vaiko meninę raišką per skirtingas priemones: žaidimą, muziką, dailę, teatrą, judesį, siekiant sudaryti sąlygas įvairiapusiam ugdymuisi.</p> <p>Ugdymo organizavimo formos. Laisvas ir struktūruotas žaidimas – užtikrinama pusiausvyra tarp laisvai organizuojamų vaikų žaidimų ir mokytojo inicijuotų žaidybinių veiklų. Projektai – ilgalaikiai kūrybiniai procesai, įtraukiantys vaikus į kolektyvinę kūrybą pagal pasirinktą temą. Mokymasis per meną – meninės veiklos įtraukiamos į ugdymo procesą kaip priemonė emocijų raiškai ir socialinių įgūdžių formavimui.</p> <p>Ugdymo(si) kontekstai. Išnaudojamos kasdienės gyvenimiškos situacijos, kurių metu visiems vaikams sudaromos sąlygos žaisti, patirti ir ugdytis realiose gyvenimo situacijose. Kurinama meninė aplinka, kurioje vaikas gali eksperimentuoti su įvairiomis meninėmis raiškos priemonėmis ir plėtoti estetinę pajautą. Darželyje veikia dailės studija, kurioje vaikai plėtoja meninius atradimus ir tyrinėja kūrybinės raiškos galimybes. Sudaromos sąlygos lauko edukacijai – tyrinėjimams ir meninei veiklai gamtoje taip pat garsų tyrinėjimams pasitelkiant natūralius gamtos garsus ir lauko erdvėse įrengtą muzikinę sienelę. Ugdymas papildomas skaitmenine aplinka – technologijų integravimu į ugdymo procesą, leidžiančiu vaikams tyrinėti interaktyvias menines veiklas. Kuriami kultūriniai kontekstai – vaikų įtraukimas į tradicijų, folkloro, įvairių kultūrų meninių raiškų pažinimą per muziką, šokį, dailę ir vaidybą. Organizuojamos edukacinės išvykos, apsilankymai teatruose, galerijose, muziejuose, natūralioje aplinkoje, siekiant praplėsti vaikų kultūrinį akiratį ir estetinį suvokimą. Į ugdymo procesą įtraukiamos šeimos – bendradarbiavimas su tėvais organizuojant kūrybines veiklas, kuriose dalyvauja ir vaikai ir jų šeimos.</p>	

V SKYRIUS

VAIKŲ UGDYMO SI PAŽANGA, UGDYMO SI TĖSTINUMAS

18. Vaiko pasiekimų stebėjimas, dokumentavimas ir pažangos fiksavimas Programoje suprantamas kaip integrali ugdymosi proceso dalis, leidžianti:

18.1. geriau pažinti kiekvieną vaiką – stebėti, ką jis jau geba, kaip ir ko mokosi, kokia yra jo pažanga atskirose pasiekimų srityse, atskleidžiant jo potencialą ir švietimo pagalbos poreikį;

18.2. planuoti ir įgyvendinti lankstų ugdymosi procesą, skatinantį kiekvieno vaiko pažangą;

18.3. nuosekliai vertinti mokytojo ir kitų ugdytojų sąveikas su vaikais, taikomų pedagoginių strategijų, ugdymosi aplinkos ir teikiamos pagalbos poveikį vaiko pažangai;

18.4. derinti vaiko, tėvų, mokytojų ir švietimo pagalbos specialistų lūkesčius dėl tolesnio ugdymosi, siekiant visų ugdymo(si) proceso dalyvių įsitraukimo.

19. Mokytojas nuolat stebi vaikus, dokumentuoja ugdymosi procesą, renka reikšmingus vaikų pasiekimų įrodymus (stebėjimo medžiaga, nuotraukas ir pan.) bei analizuoja vaikų pažangą. Formuojamoji, nuolatinė ugdymosi pažangos stebėseną laikoma pagrindiniu metodu, padedančiu išryškinti ir plėtoti vaiko potencialą bei teikti tikslingą pagalbą.

20. Mokytojo ir vaikų pastebėjimai fiksuojami ugdymosi veiklų metu ir analizuojami remiantis vaiko kasdienės veiklos rezultatais. Mokytojas kartu su vaikais analizuoja pastebėjimus ir padeda priimti sprendimus dėl tolesnių ugdymosi žingsnių, naudodamas suprantamus ir amžių atitinkančius metodus – pokalbius, žaidybines veiklas, vizualizacijas ir kitus kūrybinius metodus.

21. Pastebėjus ugdymosi sunkumus nedelsiant šalinami ugdymosi barjerai ir taikomi pastoliai, padedantys vaikui įveikti iššūkius.

22. Tėvai sistemingai informuojami apie vaiko ugdymosi pažangą, pastebėtą kasdieninių veiklų metu – žinutėmis elektroniniame dienyne arba per tiesioginius pokalbius.

23. Mokytojas, bendradarbiaudamas su kolegomis, nuolat analizuoja, reflektuoja, vertina pedagoginių sprendimų poveikį vaikų pažangai ir veikia kaip savo ugdymo proceso kokybės tyrėjas. Reflektuojant apie vaikų pasiekimus bendradarbiaujama su kolegomis, įskaitant meninio ugdymo mokytoją ir neformaliojo ugdymo pedagogus siekiant užtikrinti vaiko pažangą ir tobulinti pedagoginę praktiką.

24. Vaikų pasiekimai, remiantis kasdieniais stebėjimais, apibendrinami ir fiksuojami elektroniniame dienyne du kartus per metus: spalio ir gegužės mėnesiais.

25. Apibendrinti vaikų pasiekimai aptariami su tėvais individualių pokalbių metu du kartus per metus – spalio ir gegužės mėnesiais. Šie pokalbiai apima vaiko pasiekimų apžvalgą aptariant stipriąsias puses ir sritis, kuriose reikalinga papildoma parama, siekiant užtikrinti tėvų bendradarbiavimą ugdymo procese.

26. Vaikų ugdymosi pasiekimų dokumentavimo, stebėsenos ir surinktos informacijos naudojimo procesai vykdomi laikantis visų etikos principų: objektyvumo, konfidencialumo ir pozityvumo.

27. Programos dermė su Priešmokyklinio ugdymo bendrąja programa:

27.1. vaikų ugdymo(si) dermę bei tęstinumą užtikrina Programos ir Priešmokyklinio ugdymo bendrosios programos ugdymo(si) principų atitiktis ir ugdymo(si) proceso kryptingumas – ugdymo(si) modeliavimas iš vaiko raidos ir ugdymosi perspektyvos, išskirtinis dėmesys žaidimo pedagogikai ir patirtiniam vaikų ugdymui(si);

27.2. ikimokyklinio ir priešmokyklinio ugdymo(si) tęstinumą užtikrina ikimokyklinio ugdymo(si) laikotarpiu plėtojamų pasiekimų sričių ir priešmokyklinio ugdymo(si) laikotarpiu plėtojamų kompetencijų dermė: suderintos jas sudarančių pasiekimų grupės, pasiekimų turinys.

SUDERINTA

Klaipėdos lopšelio-darželio „Pumpurėlis“
mokytojų tarybos 2025 m. gegužės 6 d. posėdžio
protoliniu nutarimu (protokolas Nr. V3-11)